

Sosiaalivakuutus

TEEMA: EDUSKUNTAVAALIT 2015

Joensuussa
toivotaan hyviä
peruspalveluja
s. 10

Tule hyvä sote
s. 22

Sähköinen
lääkärinlausunto
parantaa laatua
s. 28

Viranomaispalvelut
pian yhdeltä
luukulta
s. 32

16

Sosiaaliturvan myöntämiseen liittyvät valitukset ratkaistaan nyt kuuden kuukauden tavoiteajassa.

TEEMA

Eduskuntavaalit 2015

10 TERVEISET PÄÄTTÄJÄLLE

Joensuun kaupunginvaltuutetut toivovat huomiota lapsille ja vanhuksille.

22 SOTE-UUDISTUS PUHUTTA

Kela on valmis tuottamaan kansallisen terveystietojärjestelmän.

26 SUOMALAISET HARKITSEVIA ÄÄNESTÄJIÄ

Nyt tarvitaan kansantajuista keskustelua, muistuttaa vaalitutkija Sami Borg.

31 KOLUMNI

Tutkimusprofessori Mikko Niemelä kirjoittaa luottamuksesta.

KESKUSTELUA

16 MUUTOKSENHAKU NOPEUTUNUT

Näin Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta selätti käsittelyruuhkan.

28 YHÄ LAADUKKAAMPIA LÄÄKÄRINLAUSUNTOJA

Kela työstää uusia monivalintalomakkeita yhdessä lääkärien kanssa.

32 VIRANOMAISPALVELUT YHDELLE LUUKULLE

Tavoitteena on avata yli 140 uutta asiointipistettä vuoteen 2020 mennessä.

JOKA NUMEROSSA

8 MEDIASSA

15 TILASTOILMIÖ

Työttömyysetuuksien ja yleisen asumistuen saajien määrä on kasvussa.

25 TUTKIJALTA

Kansaneläkeläismiehen muotokuva.

34 VÄITÖS

Sari Kehusmaa

35 TUTKIJALTA

Maahanmuuttajien

sosiaaliturvasta kattava selvitys

37 JULKAISUT

39 TYÖSSÄ JA TULOSSA

40 SVENSKA SIDOR

43 JOSKUS ENNEN

Kela|Fpa®

Sosiaalivakuutus 4.2014. 52. vuosikerta. Sosiaali- ja terveysturvan asiantuntijalehti Kelan sidosryhmille.

Vuonna 2015 ilmestyy neljä numeroa. Sosiaalivakuutus 1/2015 ilmestyy helmikuussa. Aineistot 19.1.2015 mennessä sosiaalivakuutus@kela.fi.

Facktidsskrift om social- och hälsovård för FPA:s intressentgrupper. Tidningen utkommer med fyra nummer år 2015. **Julkaisija** Kansaneläkelaitos,

PL 450, 00101 Helsinki **Puhelin** 020 634 11 **Sähköposti** sosiaalivakuutus@kela.fi tai etunimi.sukunimi@kela.fi **Verkossa** www.kela.fi/sosiaalivakuutus

Päätoimittaja Seija Kauppinen **Toimituspäällikkö** Johanna Koskinen **Toimitus ja taitto** Alma 360 **Tuottaja** Johanna Hytönen, Kati Särkelä **Taitto** Antti

Pulkkinen **Kuvatoimitus** Alma 360 **Kansi** Ville Kokkola **Osoitelähde** Kelan osoiterekisteri **Osoitteenmuutokset ja tilaukset** sosiaalivakuutus@kela.fi

tai puh. 020 634 1459 (ti-to) **Paino** PunaMusta Oy, Joensuu 2014, ISSN 0584-1410 (painettu) ISSN 2242-9301 (verkkójulkaisu) Vapaasti lainattavissa,

jos lähde mainitaan. Kirjoituksissa esiintyvät kannanotot eivät välttämättä vastaa Kelan kantaa.

Onko sotea vaaliteemaksi?

Elämme mielenkiintoisia aikoja. Vaikka moni asia on vielä levällään, näyttää siltä, että sote-uudistus jossakin muodossa runnotaan kokoon tällä hallituskaudella. Sote-lyhenne on tarttunut jo kansankieleen, mutta moniko tietää, mistä siinä oikeasti on kysymys? Keskustelu sosiaali- ja terveyspalvelujen uudelleen järjestämisestä on pyörinyt lähes kokonaan lyhenteen loppuosan asioissa, terveyspalveluissa.

Uudistus myllertää palvelurakenteen uusiksi, mutta se ei riitä. Tarvitaan myös toimintatapojen ja sisällön muutosta, muistuttavat Kelan pääjohtaja **Liisa Hyssälä** ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden toimitusjohtaja **Pentti Itkonen**. Liisa Hyssälä peräänkuuluttaa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä palvelujen tarjonnassa. Pentti Itkonen puolestaan pitää tärkeänä palvelujen järjestämisvastuun siirtämistä kunnilta sote-alueille. Niin taataan palvelujen saatavuus ja kehittäminen eri puolilla maata. Myös Kelassa pidetään sote-uudistuksen tärkeimpinä tavoitteina lähipalvelujen turvaamista, kustannusten kasvun hillitsemistä ja asiakkaiden valinnanvapautta perusterveydenhuollon palveluissa.

Vaalit lähestyvät. Voisi luulla, että sote-uudistuksen myötä sosiaaliturva-asiat nousisivat myös vaalikeskustelun keskeiseksi aiheeksi. Poliitiikan tutkija **Sami Borg** kuitenkin toteaa, että sosiaaliturva ei ole aikoihin ollut keskeinen vaaliteema muuten kuin välillisesti, kun on puhuttu työllisyydestä, talouskasvusta ja ve-

rotuksesta. Hän epäilee, että sote-keskustelu jää nytkin vaaleissa taustalle. Suomessa vallitsee konsensus kaikille kuuluvasta sosiaaliturvasta. Sen tuottaminen ja rahoitus voivat sen sijaan herättää keskustelua.

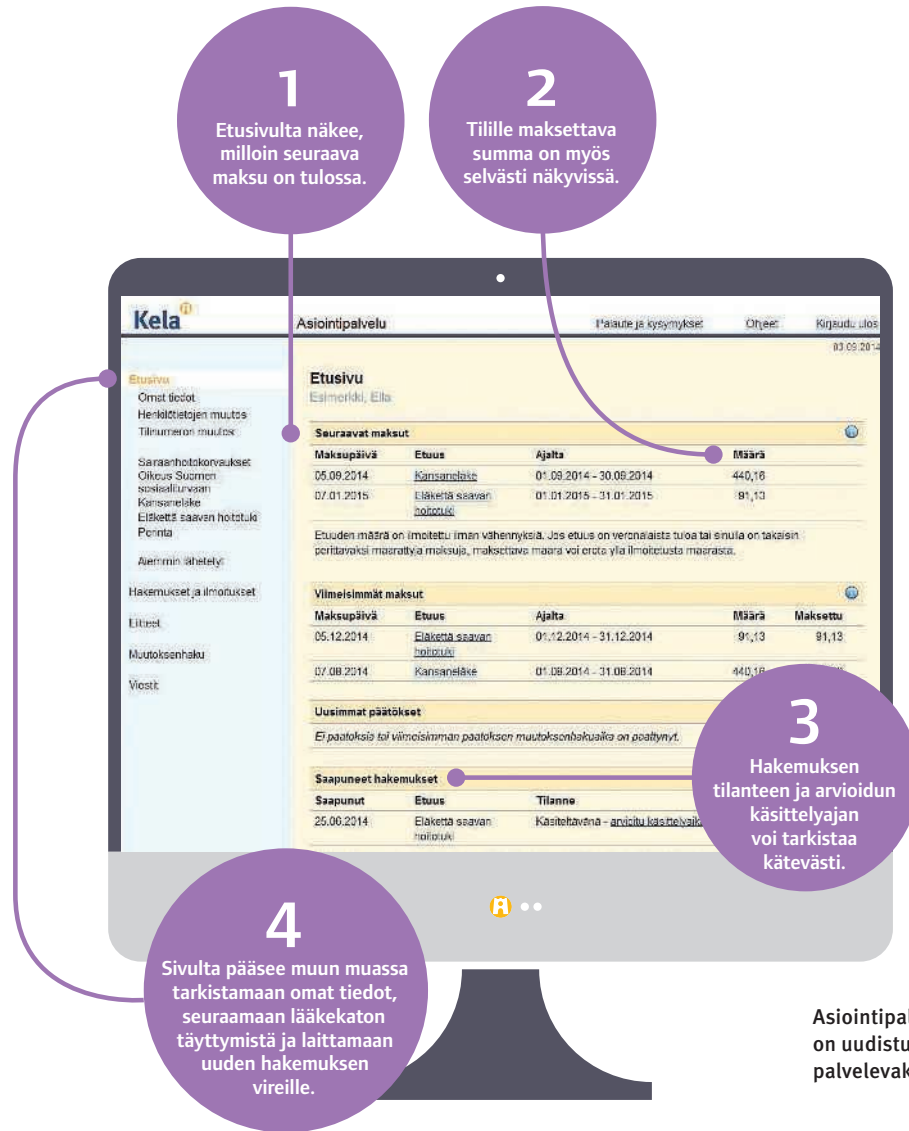
Kelan tutkimusjohtaja **Olli Kangas** muistuttaa vaalilupauksista, jotka joskus johtavat jopa vaalilahjoihin. Takuueläke syntyi juuri vaalien alla maaliskuussa 2011. Lupauksia on helppo antaa mutta

vaikea toteuttaa monipuoluejärjestelmäsämme. Syytä kuitenkin olisi, sillä ne muistetaan. Kun lupaus jää toteutumatta, luottamus menee. Tuoreen tutkimuksen mukaan kansa luottaa hallintoon ja virkamiehiin, eritoten poliisiin, puolustusvoimiin ja Kelaan. Luottamus eduskuntaan, hallitukseen ja puolueisiin on paljon heikompaa. Jospa sote-uudistus onnistuisi niin oivallisesti, että siitä tulisi kiitosta myös poliittisille päättäjille? ■

Seija Kauppinen

Uudistus myllertää palvelurakenteen, mutta se ei yksin riitä.

LYHYESTI

Asiointipalvelun etusivu on uudistunut paremmin palvelevaksi.

Kela-asiat yhdellä vilkaisulla

LÄHES KAIKKI KELA-ASIA voi nykyään hoitaa verkossa. Verkoasiointia on helpotettu uudistamalla asiointipalvelun etusivu, josta kaikki Kela-asiat näkee kerralla.

Viime vuosien tiivis kehitystyö asiointipalvelussa on tuottanut tulosta, ja uusia sovelluksia on julkaistu vuosittain. Tällä hetkellä eri etuuksiin liittyviä maksutietoja, päätöksiä, kirjeitä ja kertymiä pystyy tarkastelemaan asiointipalvelussa, ja lähes kaikkia etuuksia voi myös hakea verkossa.

Kun yhä useampi siirtyy verkkoon, myös paperitositteiden määrä vähenee.

Helposti ja nopeasti verkossa

Asiointipalvelun sisältöjä ja toiminnallisuksia kehitetään jatkuvasti selkeämmiksi ja helppokäyttöisemmiksi. Yksi tuoreimmista parannuksista on palvelun etusivun uudistus.

Etusivulta näkee nyt yhdellä vilkaisulla kaikki keskeiset Kela-asiat, kuten seuraavat ja edelliset maksut, uusimmat päätökset sekä muistutukset esimerkiksi lähettämättä jääneistä liitteistä. Liitteet voi lähettää etusivulta löytyvän linkin kautta.

Kela markkinoi verkkoasiointia jatkuvasti muun muassa verkkomainonnalla. Asiointikertojen määrissä tarkasteltuna henkilöasiakkaiden verkkoasiointi kasvaakin reippaasti. Asiointipalveluun on kirjaututtu syyskuun loppuun mennessä jo reilut 8,2 miljoonaa kertaa, kun esimerkiksi vuonna 2012 tunnistautumiskertoja oli yhteensä noin 8,3 miljoonaa. Myös hakemuksia tehdään nykyään enemmän verkossa kuin paperilla.

Vuosi-ilmoitustiedot tulossa

Kela lähettää asiakkailleen vuosittain noin 1,8 miljoonaa paperista vuosi-ilmoituskir-

jettä verotuksen tarkistamista varten.

Vuoden 2015 alusta alkaen asiakkaat näkevät saamiensa veronalaisten etuuksien määrän ja niistä toimitetun ennakonpidätyksen suoraan asiointipalvelussa. Asiakas voi tarkistaa ja tarvittaessa tulostaa vuosi-ilmoitustiedot asiointipalvelusta.

Eläkkeensaajille ja alle 18-vuotiaille etuudensaajille vuosi-ilmoitus kuitenkin postitetaan.

Muutoksen tavoitteena on säästää Kelan postitus- ja tulostuskuluissa. Ilmoituskirjeiden määrä on tarkoitus saada vähentymään 1,8 miljoonasta noin 700 000 kappaleeseen vuodessa. ■

Pauliina Venäläinen

SUORAKORVAUS

Lääkeostot pian reaaliajassa Kelaan

Kela kehittää lääkkeiden suorakorvausmenettelyä niin, että jatkossa Kela saa tiedot asiakkaan lääkeostoista reaaliajassa apteekkeista.

Kela, Suomen Apteekkariliitto, Helsingin Yliopiston Apteekki ja Itä-Suomen yliopiston apteekki ovat allekirjoittaneet sopimuksen Kelan ja apteekkien välisestä lääkeostotietojen reaaliaikaisesta tiedonsiirrosta.

Lokakuun alusta alkaen reaaliaikainen tiedonsiirto on ollut käytössä kolmessa apteekissa ja yhdessä sivuapteekissa. Tarkoituksena on, että kaikki apteekit olisivat mukana reaaliaikaisessa tiedonsiirrosta viimeistään maaliskuussa 2015.

Reaaliaikaisen tiedonsiirron ansiosta tiedot esimerkiksi asiakkaan lääkeostojen vuotuisen omavastuun kertymästä (ns. lääkekatto) päivittyvät nopeammin Kelaan.

Vuonna 2013 apteekkeista toimitettiin yli 40 miljoonaa korvattua lääkeostoa 3,8 miljoonalle asiakkaalle. Yli 99 prosentissa lääkeostoista asiakas sai sairausvakuutuslain mukaisen korvauksen suoraan apteekissa.

Jatkossa Kela saa tiedot lääkeostoista tosiaikaisesti.

ETUDET

Vaikeavammaisten kuntoutukseen muutoksia

Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmistella lakiehdotus vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämisedelytysten muuttamisesta. Myöntämisen edellytyksenä oleva vaatimus vammaisuudesta (ns. vammaisuuuskytkös) poistettaisiin. Lakimuutoksen myötä kuntoutukseen pääsy aikaistuisi ja kuntoutusta olisi tarjolla entistä useammalle.

Toistaiseksi vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen edellytyksenä on, että hakija saa ylintä tai korotettua vammaistukea. Tämä on saattanut johtaa tilanteisiin, joissa vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta aiemmin saanut henkilö on pudonnut pois kuntoutuksen piiristä 16

vuotta täytettyään, vaikka hänen tilanteensa ei ole muuttunut.

Kuntoutuksen myöntämisen perusteiksi tulisivat sairaus tai vamma sekä sairauteen tai vammaan liittyvä suoriutumisen- ja osallistumisrajoite, huomattavat vaikeudet päivittäisessä suoriutumisessa ja osallistumisessa sekä perusteltu kuntoutustarve. Laki muutoksen myötä vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen nimi muuttuisi vaativaksi lääkinnälliseksi kuntoutukseksi.

KELA PALVELEE

Tieto kierto

Asiantuntijamme kokoavat monipuolisia tietopaketteja pitämiensä esitysten tueksi. Moni hyvä aineisto jää turhaan unohtuun tilaisuuden jälkeen. Kela julkaisee esitysmateriaaleja SlideShare-palvelussa osoitteessa slideshare.net/kela-fpa.

Tänä syksynä sinne on lisätty muun muassa kansainvälisistä asioista korkeakouluille pidetyn infon, Kela-kielen selkeyttämisestä pidetyn tilaisuuden ja taksien suorakorvauksista HUS-alueella kertoneen järjestötilaisuuden aineistot.

UUTTA

Kela tekee kestävän kehityksen sitoumuksen

Kela on valmistellut omaa kestävän kehityksen sitoumustaan. Suomen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus hyväksyttiin joulukuussa 2013.

Sitoumus merkitsee tiivistetysti sitä, että Kela sitoutuu kehittämään palvelukanavaan monipuolisesti yhdessä asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa kestävän kehityksen sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen näkökulman huomioon ottaen.

Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa asiointimahdollisuuksien monipuolisuutta ja asiointikanavien helppokäyttöisyyttä. Sosiaalisesti kestäväan kehitykseen kuuluu esimerkiksi se, että jokaisella asiakkaalla on yhdenvertainen mahdollisuus asioida Kelassa.

Verkkoasioinnin kehittäminen ja asiointin automatisointi tukevat myös ekologisia ja taloudellista kehitystä.

Sitoumuksen kesto on neljä vuotta. Sen toteutumista seurataan ja mitataan. Sitoumukset julkaistaan Sitoumus2050.fi-sivustolla.

”Sosiaalityöntekijöistä tulee hyviä Kela-asiantuntijoita”, kertoo Eila Sundman.

”Autamme potilasta saamaan kiinni elämästä”

Eila Sundman, johtava sosiaalityöntekijä, HUS

”SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN tehtävä terveydenhuollossa on neuvoa ja auttaa potilasta silloin, kun sairastuminen tai vammautuminen muuttaa hänen elämäänsä. Arvioimme potilaan tilannetta ja ohjaamme esimerkiksi toimeentulon ja palvelujen saamista koskevilla asioissa.

Sosiaalityöntekijän työ alkaa siitä, kun potilas tai hänen omaisensa pyytää neuvoja. Myös sairaala voi lähettää potilaan sosiaalityöntekijän puheille. Tilanne on potilaslähtöinen: hän saa itse kysellä itseään huolettavista asioista, mutta myös me haastatelimme häntä selvittääksemme, millaista apua ja toimenpiteitä hän tarvitsee.

Toimenpiteet ovat hyvin tapauskohtaisia. Niihin voi kuulua esimerkiksi sosiaalietuuksien, kuten vammais- tai hoitotuen sekä matka- ja lääkekorvauksien hakemi-

nen, asumiseen liittyvät järjestelyt ja jatkohoidon suunnittelu. Sairastamisen pitkittyessä asiat usein mutkistuvat. Silloin esiin nousevat erityisesti ammatillisen kuntoutuksen kysymykset ja aikataulutukset sekä potilaan asioiden eteenpäin saaminen hyvissä ajoin.

Sosiaalityöntekijä on sovitusti yhteydessä palveluita tai etuuksia antaviin tahoihin, joihin tietenkin kuuluu myös Kela. Tarvittaessa voimme tiedustella Kelasta potilaan tilanteeseen liittyviä asioita, esimerkiksi sitä, missä vaiheessa hänen päivärahahakemuksensa ovat tai minne asti sairauspäivärahan on sovittu jatkuvan.

Kaikkia Kelan etuuksia ja palveluita ei tietenkään tarvitse muistaa ulkoa, mutta meistä sosiaalityöntekijöistä kehittyä kyllä hyviä Kela-asiantuntijoita, kun käsittelemme

toistuvasti samoja asioita. Pyrimme välttämään sitä, että potilaan kysymyksiin vastataan kasalla esitteitä, joten niitä annetaan vain tarpeeseen.

Työmme kannalta täytyy olla perillä siitä, mitä Kelassa tapahtuu. Siinä auttaa esimerkiksi terveysosiaalityöntekijöiden yhdistyksen sähköpostilista, jonka kautta Kelanakin ajankohtaiset tiedotteet toimitetaan listalla oleville automaattisesti.

Terveysosiaalityöllä on potilaalle suuri merkitys. Asioiden hoito ei pitkity, vaan esimerkiksi Kelaan tarvittavat hakemukset saadaan vireille heti. Käytännön järjestelyjen lisäksi meiltä saa tietenkin myös keskusteluapua ja tukea tilanteeseen. Autamme potilasta kaikin tavoin pääsemään taas kiinni elämään.” ■

Kaisa Talola

KELA PALVELEE

Kela jatkaa tekstiensä selkeyttämistä

Kela on pilottina virkakielikampanjassa, joka alkoi lokakuussa. Muut pilottiorganisaatiot ovat Verohallinto, liikenne- ja viestintäministeriö, Trafi, Maahanmuuttovirasto sekä Tampereen ja Vaasan kaupungit.

Kampanjassa etsitään hyviä käytäntöjä siihen, että viranomaiset osaavat kirjoittaa muun muassa lakiin perustuvat tekstit niin, että kansalaiset ymmärtävät ne vaiatta. Suuri osa teksteistä julkaistaan ja luetaan nykyisin verkossa, mikä vaatii erilaisista otetta kirjoittamiseen. Piloteissa työskentelytavaksi otetaan tekstin kirjoittaminen samaan aikaan sekä suomeksi ja ruotsiksi, jotta myös kieliversiot edistävät selkeää ilmaisua.

Kelassa työstettäväksi otetaan alle 16-vuotiaan vammaistuen verkkoasiointitekstit. Tätä etuutta ei ole aikaisemmin voinut hakea verkkoasiointipalvelussa, joten selkeytyksessä ollaan nyt uuden äärellä.

Kirjeiden ja päätösten selkeyttämistä ei myöskään ole unohdettu. Sitä tehdään kaiken aikaa virkatyönä, ja selkeän kielen periaatteita viedään kaikkien Kelassa kirjoitettavien omaksuttaviksi.

KELA PALVELEE

Tunnetko Kelaston?

Avoin tilastotietokanta Kelasto vastaa moneen kysymykseen Kelan etuuksien määristä ja saajista. Ajankohtaisista aiheista saa tehtyä omia tilastoraportteja.

Esimerkiksi kuntien rahoittama työmarkkinatuki kiinnostaa, koska kuntien ja valtion maksuosuuksiin on ehdotettu muutoksia. Kun kunnat aiemmin alkoivat maksaa puolet työmarkkinatuesta 500 työttömyyspäivän jälkeen, lakiehdotuksessa raja laskettaiisiin 300 päivään.

Kelaston raportti Kunnan osarahoittamasta työmarkkinatuesta kertoo, että 500 päivää tai yli työmarkkinatuella olleiden tuesta kunnat maksoivat 21 miljoonaa euroa syyskuussa 2014.

Tiedon hakuheitoja saa muokattua esimerkiksi sukupuolen, alueen ja ikäjakaman mukaan.

Kokeile: www.kela.fi/kelasto

Jatkossa taksimatkojen suorakorvauksesta tulee valtakunnallinen.

SUORAKORVAUS

Matkakorvaus heti taksissa

Taksimatkojen suorakorvauksesta tulee valtakunnallinen 10. joulukuuta.

Kela korvaa keskitetystä tilausnumerosta tilatun matkan jo taksissa, ja asiakas maksaa vain omavastuuosuuden.

Jos matka tilataan muualta kuin keskitetystä tilausnumerosta, asiakas maksaa itse koko matkan ennen kuin voi hakea korvausta Kelalta.

Asiakkaalla tulee olla oikeus Kelan korvaamaan taksimatkaan, jotta matkakorvauksen saa.

Kaikkien sairaanhoitopiirien keskitetyt tilausnumerot ja muuta tietoa:

www.kela.fi/nain-tilaat-taksin

www.kela.fi/taksimatkat

YLEINEN ASUMISTUKI

4 faktaa yleisen asumistuen muutoksesta

- Uusi laki yleisestä asumistuesta tulee voimaan 1.1.2015. Tuen maksu jatkuu katkotta, eikä tukea tarvitse hakea uudelleen.
- Asumistukeen tulee useita muutoksia. Esimerkiksi omaishoidon tukea ja alaikäisten lasten tuloja ei enää oteta huomioon yleisessä asumistuessa.
- Asumistuen uusi laskuri tulee käyttöön 15.12. Katso lisää: www.kela.fi/laskurit.
- Myöskään omaisuus ei enää vaikuta yleiseen asumistukeen. Pääomatulot otetaan kuitenkin huomioon.

Lisää tietoa uudistuksesta www.kela.fi/asumistuki.

KELA PALVELEE

Termit yksiin kansiin

Päivitettyssä Kelan terminologisessa sanastossa on 486 etuustermiä selityksineen. Kesällä julkaistuun kolmanteen laitokseen on koottu keskeiset, Kelan käyttämät sosiaaliturvan termit.

Tavoitteena on mm. varmistaa, että niin kelalaiset kuin yhteistyökumppanimmekin puhuvat asioista samoilla termeillä. Sanasto on luettavissa kela.fi/termit-sivuilla.

Twitter on asiantuntijoiden kanava

#kela

SOSIAALIVAKUUTUS-LEHTI, uutiskirjeet ja päivystyspuhelin medialle – siinä esimerkkejä tavoista, joilla Kela pyrkii tavoittamaan sidosryhmänsä. Uusia tapoja palvella etsitään ja kokeillaan jatkuvasti.

Kelan sidosryhmät ovat aktivoituneet myös sosiaalisessa mediassa, erityisesti Twitterissä. Ilmiö ei sinänsä ole yllättävä, sillä Twitter on muutenkin kasvattanut suosiotaan Suomessa.

”Twitteriä käyttävät varsinkin media-, markkinointi- ja it-alan asiantuntijat. Mutta yhä enemmän se on myös poliitikkojen ja julkishallinnon työväline ja keskustelukanava”, sanoo kehittämispäällikkö **Minna Latvala**, joka vastaa Kelassa sosiaalisen median koordinoinnista.

Kela twiittaa

Twitter on sosiaalisen median sovellus, mikroblogipalvelu, jossa toisilleen tuntemattomat ihmiset voivat keskustella keskenään. Aihetunnisteet eli hashtagit keräävät samasta aiheesta käytävät keskustelut kätevästi yhteen.

”Esimerkiksi #kela-tunnisteen alla on tänä syksynä keskusteltu paljon sote-asioista. Vaalien lähestyessä keskustelu sosiaaliturvas- ta varmasti vielä vilkastuu”, Latvala arvelee.

Virallisten Twitter-tilien rinnalla mo-

net kelalaiset twiittaavat henkilökohtaisilta Twitter-tililtään omaan erityisalaansa liittyvistä Kela-asioista.

”Haluamme rohkaista asiantuntijoitamme mukaan Twitteriin. Keinona tähän on muutaman tunnin koulutus, jossa käydään läpi palvelun perusominaisuudet. Jokainen saa itse päättää, haluaako olla mukana vain yksityishenkilönä vai osallistuuko myös työroolissa”, toteaa Latvala.

Materiaalit näppäristä SlideSharesta

Kelan eri osastot ja yksiköt tuottavat runsaasti esitysmateriaaleja moniin tilaisuuksiin. Kiinnostavien faktapakettien hyödyntäminen jää kuitenkin usein harmillisen vähäiseksi. Tätä ongelmaa on nyt pyritty ratkomaan ottamalla käyttöön SlideShare-palvelu, jonne esitykset voi ladata joko ennen tilaisuutta tai sen jälkeen.

SlideSharesta näitä materiaaleja on puolestaan helppo jakaa eteenpäin osallistujille linkin avulla tai niitä voidaan levittää myös Twitterissä.

SlideShare-tilillä on julkaistu tänä syksynä mm. Kelan kansainvälisen infotilaisuuden aineistot, taksimatkojen uuden tilausmenettelyn koulutusaineistot, Kela-kielen lyhyt oppimäärä -seminaarin kalvot ja kansainvälisen opiskelijainfon materiaalit. ■

Seuraa Kela Twitterissä

Tällä hetkellä Kelalla on Twitterissä neljä tiliä.

- **@Kelan_ uutiset** kertoo tuoreet uutiset Kelasta.
- **@Kelantutkimus** painottuu sosiaaliturvan tutkimustietoon.
- **@Kelantilastot** kertoo ajankohtaisen tilastotiedon sosiaaliturvan alalta
- **@Kelankuntoutus** twiittaa kuntoutuksen ajankohtaisista asioista.

Seuraa kelalaisia Twitterissä

- **@Elisekiv** – Elise Kivimäki, etuusjohtaja terveysosastolta
- **@nooraheino** – Noora Heino, Raja-yhteispisteen päällikkö
- **@IirisPelkonen** – Iiris Pelkonen, projektipäällikkö Kelan kuntoutuksesta (#neuropsykiatria).
- **@TanjaBlomqvist** – Tanja Blomqvist, suunnittelija kansainvälisten asioiden ryhmästä

Kelan SlideShare-tili on osoitteessa www.slideshare.net/kela-fpa

Ihanaa olla oma itsensä – ja vähän muutakin politiikasta

Vaalilupausten ja todellisuuden välisestä suhteesta.

”IHANAA, ETTÄ SAA TAAS OLLA OMA itsensä ja pistää nämä rytyt kaappiin neljäksi vuodeksi”, kuului teksti 14.2.1962 *Helsingin Sanomissa* julkaistussa Kari Suomalaisen pilapiirroksessa. Piirroksessa puolueet ovat riisumassa enkelinasunsa ja alta paljastuu kokoomuksen kypäräpappi, maalaisliiton isäntämies, SDP:n laaha duunari, SKDL:n proletaari ja RKP:n viiksivallu.

Karin pilailun kohteena olivat helmikuun alussa järjestetyt, noottikriisin jälkeiset hajotusvaalit. Karin näkemys vaalien alla annettujen vaalilupausten pitävyydestä oli kyyninen. Vai oliko Kari vain realisti? Onko tilanne ratkaisevasti muuttunut reilussa 40 vuodessa?

Vaalilahjat jaossa

Vaalien alla puolueet puhuvat vaaliohjelmissaan Sari Sairaanhoitajan puolesta, ovat eläkeiän pakkonostoa vastaan, parantavat perusturvaa, ovat köyhän asialla, panostavat koulutukseen, lupaavat työtä ja toimeentuloa, kaikille parempaa huomista.

Vaalien läheisyys ei vaikuta ainoastaan siihen, että poliitikkojen kielenkannat ovat löysemmillä ja lupaukset herkemmissä. Vaalien läheisyys näkyy myös budjettipolitiikassa.

Vaalien alla jaetaan erilaisia vaalilahjoja, mikä näkyy menojen kasvuna. Ei esimerkiksi liene sattumaa, että takuueläke tuli voimaan juuri vaalien alla maaliskuussa 2011.

Lunastamattomat lupaukset

Suomen poliittisessa järjestelmässä hallitukset ovat olleet laajapohjaisia koalitiohallituksia. Erityistä ovat lisäksi olleet blokkirajat ylittävät hallituskoalitiot. Sateenkaarihallitusten kaltaisia yhdistelmiä ei muissa maissa ole juurikaan nähty.

Laajoissa koalitioissa puolueiden toiveiden ja vaalilupausten saaminen hallitusohjelmaan ja ohjelman toteuttaminen ovat mo-

nen vaikean kompromissin takana. Mitä enemmän värejä hallituksessa on, sitä vaikeampaa päätöksenteko. Vaalijulistukset ovat viitteellisiä tahdonilmauksia ja kuuluvat sarjaan ”jos olis valtaa niin kuin on mieli”.

Äänestäjät kuitenkin odottavat lupauksen toteuttamista. Kun lupaukset eivät näytä täyttyvän, niin petytään politiikkaan ja poliitikkoihin. Eurooppalaisen sosiaaliturvakiimoksen mukaan luottamus eduskuntaan ja poliitikkoihin on Suomessa heikompaa kuin muissa Pohjoismaissa, mutta sen sijaan luottamus lakiin ja järjestykseen on meillä vankkaa.

Eduskuntaan suuresti luottavia on Suomessa vajaa 20 prosenttia ja poliittisiin puolueisiin luottavia vajaa 10 prosenttia. Sitä vastoin runsas 70 prosenttia pitää poliisia erittäin luotettavana. Kuten Mikko Niemeläkin toteaa jäljempänä kolumnissaan: kansa luottaa hallintoon, muttei päätöksentekijöihin.

Ikävä päätös vai uudelleentalinta?

Politiikka on syklinen ilmiö. Lupaukset ja lahjat annetaan ennen vaaleja, ja ikävät päätökset on tehtävä heti vaalien jälkeisinä vuosina. Mitä lähemmäksi vaalit tulevat, sitä vaikeampi ikäviä asioita on viedä läpi.

Koalitiiohallitusjärjestelmässä on aina vaara, että joku lipeää porukasta. Tästähän meillä on esimerkkejä. Toki kipeillekin päätöksille saadaan poliittinen kannatus, jos päätökset koetaan oikeudenmukaisiksi.

Usein ikäviin päätöksiin pätee vanha sanonta: poliitikot kyllä tietävät, mitä pitää tehdä, mutta he eivät tiedä, miten tulla uudelleen valituiksi. Kari kuvasi helpoimman keinon. ■

Vaalien alla ollaan köyhän asialla ja luvataan kaikille parempaa huomista.

Olli Kangas

Kelan tutkimusjohtaja

Kunnallispoliitikot Marko Haakana, Paula Puhakka, Maarita Mannelin, Leo Leino, Sampsa Jääskeläinen ja Päivi Ikonen lähettävät terveisiä päättäjille.

A photograph of three people standing in a room with large windows. In the foreground, a woman with short dark hair and glasses, wearing a black top and a green skirt, smiles slightly. Behind her, a man with long brown hair and a beard, wearing a blue patterned cardigan over a purple shirt, looks towards the camera. To his right, another man with short hair, wearing a black t-shirt, also looks towards the camera. The room has light-colored walls and large white-framed windows that look out onto greenery.

Toiveena sujuvat peruspalvelut

Joensuulaiset kaupunginvaltuutetut pysähtyivät
pohtimaan sosiaaliturvan tulevaisuutta.

TEKSTI Laura KOSONEN KUVAT Ville Kokkola

Joensuussa toivotaan lisää ennalta ehkäisevää sosiaali- ja terveystyötä. Taustalla kaupungintalo, etualalla valtuutetut Päivi Ikonen, Paula Puhakka ja Sampsä Jääskeläinen.

Eliel Saarisen suunnittelemaa Joensuun kaupungintaloon asuttavat hallinto ja kulttuuri. Syksyisenä maanantai-iltana kauniissa salissa on tarjolla poliittista kulttuuria: Joensuun kaupunginvaltuuston kokous. Valtuutetut kuuntelevat katsasta kaupungin vuokra- ja opiskelija-asuntojen tilanteesta.

Kunnallispoliittikka on käytännönläheinen laji. Valtuustoissa sorvataan päätöksiä, jotka koskevat terveyskeskuksia, kouluja ja kirjastoja – arkielämää. Joskus katse on hyvä suunnata kauemmaksikin. *Sosiaalivaikutus* pyysi joukkoa joensuulaisia kuntapäätäjiä pohtimaan sosiaaliturvan tulevaisuutta eduskuntavaalien kynnyksellä.

Lapset ja vanhuksat ensin

Elämänkaaren ääripäät askarruttavat joensuulaispäätäjiä. Jos jostakin, niin lapsista ja vanhuksista täytyisi pitää huolta.

”Emme saisi säästää varhaiskasvatuksen ja koulutuksen puolella. Olisi mukava nähdä joskus muutakin kuin lakisääteisen riman ylittämistä”, sanoo SDP:n kaupunginvaltuutettu **Leo Leino**. Hän on erityisluokanopettaja.

”Tarvitsemme lisää ennalta ehkäiseviä palveluita lapsiperheiden tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Koulutuksen ja työelämän nivelvaiheissa pitäisi olla

tarjolla enemmän ohjausta”, toivoo puolestaan kokoomuksen varavaltuutettu **Maarita Mannelin**.

Ikääntyvien ihmisten palveluiden tulevaisuus huolestuttaa maakunnassa, jossa välimatkat ovat pitkiä, syrjäseutujen väki vanhenee ja lähipalveluita on jouduttu karsimaan.

Vasemmistoliiton valtuutetun **Marko Haakanan** mielestä lähipalveluita ovat esimerkiksi lääkärin- ja hammaslääkärin vastaanotot, kotihoito, neuvola, kouluterveydenhuolto, vanhuspalvelut, sosiaalityö ja palveluasuminen. Näiden täytyisi löytyä joka kunnasta.

”Vanhusten laitospaikkoja täytyy pyrkiä vähentämään, ja tehostettua palveluasumista on kehitettävä. Omaishoidon riittävä tuki on varmistettava, sillä se on kunnille halpaa laitoshoidon verrattuna”, keskustan valtuutettu **Paula Puhakka** muistuttaa. Puhakka on osastonhoitaja Enon ja Uimaharjun terveysasemilla.

Tulevaisuudesta ei voi säästää

Koko poliittinen värisuora toivoo nykyistä suurempaa panosta ennalta ehkäisevään työhön sosiaali- ja terveysasioissa.

”Tulevaisuudesta ei kannata säästää”, tiivistää perussuomalaisen valtuutettu **Sampsä Jääskeläinen**. Hän haluaisi mo-

Kun nyt säästää kolikoita, ne voi joutua myöhemmin maksamaan seteleillä takaisin.

Marko Haakana (vas) ja Maarita Mannelin (kok) toivovat toimivia sote-palveluja.

nen muun tavoin lapsille ja nuorille lisää ennalta ehkäiseviä sosiaalipalveluita ja rahaa esimerkiksi kouluterveydenhuoltoon.

Marko Haakana muistuttaa, että ennaltaehkäisy onnistuu vain pitkäjänteisellä työllä.

”Toivoisin, että ajattelu ulottuisi yhtä budjetti- tai suunnittelukautta pidemmälle ja ennalta ehkäisevän työn merkitys huomioitaisiin nykyistä paremmin. Usein käy niin, että kun nyt säästetään kolikoita, ne joudutaan maksamaan seteleillä takaisin myöhemmin”, Haakana sanoo.

Valtuutettujen mielestä yhteisöllisyyden tukeminen on tärkeä osa syrjäytymisen ehkäisemistä.

”Ihminen voi hyvin mieleisessään porukassa ja mieleisen toiminnan äärellä. Vähävaraisille pitäisi tarjota kulttuuri- ja liikuntapalveluita pikkurahalla”, ehdottaa Leo Leino.

Kuka tuottaa palvelut?

”Kahvia kuppiin, huoltoa nuppiin”, lukee kahvilatiskin yläpuolella. Joensuun keskustassa Kansalaistalolla istuu arkipäivänä pitkälti toistakymmentä kaupunkilaista. Joku käyttää tietokonetta, toinen lainaa faksia. Kahvilasta saa juotavaa ja syötävää oman tunnon hintaan.

Kahvilan pyöryksestä vastaa Soroppi ry, joka ylläpitää Kansalaistaloa yhdessä Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen kanssa. Talolla kokoontuu erilaisia ryhmiä Greenpeacesta AA-kerhoon. Talolla työskentelevät muutaman palkatun henkilön ohella vapaaehtoiset, työharjoittelijat sekä palkkatukityössä tai työkokeilussa olevat.

Kaupunginvaltuutettu Marko Haakana työskentelee Soroppi ry:n toiminnanjohtajana. Viime keväänä Haakana asemoi itsensä uudelleen poliittisella kartalla piirua enemmän vasemmalle ja siirtyi SDP:stä Vasemmistoliittoon.

Haakanan mielestä nykyinen hallitus on tehnyt päätöksiä, jotka ovat heikentäneet pienituloisten asemaa entisestään.

”Sosiaalibarometritutkimusten mukaan eri väestöryhmien väliset hyvinvointi- ja terveyserot ovat kasvaneet. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut ovat Suomessa eurooppalaisittain korkeat, mikä vahvistaa eriarvoistumista”, Haakana sanoo.

Kansankahvila Soroppia pyöritetään pääasiassa vapaaehtoisvoimin. Mira Kultamaa ja Liisa Rouhinen osallistuvat toimintaan.

Puolueiden väliset erot tulevat joensuulaispäätäjissä selkeimmin esiin kysymyksessä sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisesta ja järjestämisestä. Marko Haakanan mielestä sekä palveluiden että niiden tuottamisen pitää olla julkisen puolen toimintaa. Järjestöjen tehtävänä on tarjota esimerkiksi vertaistukea.

Kokoomuksen Maarita Mannelin puolestaan uskoo, että tulevaisuudessa järjestöjen ja yksityisten yritysten merkitys palvelujen tuottajina kasvaa. Hän visioi soteuudistuksen jälkeistä aikaa.

”Sote-kuntayhtymä tuottaa kaikki sote-palvelut tai tarvittaessa ostaa osan yksityisiltä tai järjestöiltä tai antaa palvelusetelin.”

Sote-soppa kiehuu kuumana

Pohjois-Karjalassa on lähdetty etujoukoissa valmistelevaan sote-uudistusta, jonka pitäisi tulla voimaan vuoden 2017 alussa. Lakiesityksessä Suomi on jaettu viiteen sote-alueeseen, jotka vastaisivat siitä, että lakisääteiset palvelut tulevat alueella hoidetuksi. Pohjois-Karjala kuuluisi Itä- ja Keski-Suomen sote-alueeseen.

Lakiesityksessä kunnat tai kuntayhtymät tuottaisivat sosiaalihuollon sekä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut kokonaisuutena. Pohjois-Karjalan kunnat alkoivat viime keväänä hahmotella yhdessä alueellista tuotantomallia.

Urakka on aloitettu kartoittamalla palvelujen nykytila. Tarkoitus on löytää palvelujärjestelmän pullonkaulat eli ne kohdat, joissa asukas joutuu odottamaan, juoksee

Tätä joensuulaisvaltuutetut painottavat:

- Lisää ennalta ehkäisevää työtä sosiaali- ja terveydenhuoltoon.
- Lähipalveluista on huolehdittava koko maakunnassa. Liikkuvia palveluita on kehitettävä.
- Tukiviidakkoa on karsittava.
- Palveluiden tuottaminen sekä yritysten ja järjestöjen rooli jakavat mielipiteitä.

Kansankahvila
Soropissa on avoimet
ovet kaupunkilaisille
jokaisena arkipäivänä.
Kahvia ja pullaa saa
omantunnon hintaan.

luukulta toiselle tai tippuu kokonaan palvelujen ulkopuolelle.

Sote-mylläkkä herättää joensuulaisissa kaupunginvaltuutetuissa ristiriitaisia tunteita.

”Kunnat tarpeineen ovat hyvin erilaisia. Suuren sote-alueen hallinnointi ei ole aivan yksinkertaista demokratian toteutumisen kannalta, sillä edustajia päättäviin elimiin on vaikea saada”, arvioi vihreiden valtuutettu Päivi Ikonen.

Moni kantaa huolta lähipalveluiden turvaamisesta.

”Palveluita on saatava myös pyörille”, sanoo Sampsa Jääskeläinen. Kauppa-autot ovat jo pitkälti historiaa, mutta terveydenhoitajan liikkuva vastaanotto voi olla tulevaisuutta muuallakin kuin Pohjois-Karjalassa.

Sote-sopan hämmentäminen nousee luultavasti keskeiseksi kysymykseksi eduskuntavaaleissa. Ydinkysymys on, miten sosiaali- ja terveyspalvelut tulevaisuudessa järjestetään.

”Ken siihen osaa vastata, voitaneen hänelle tarjota keväällä ministerinsalkkua”, lohkaisee Leo Leino.

Yksinkertaisuus on valttia

Valtuutetut ovat yhtä mieltä siitä, että sosiaalietuuksia ja palveluita pitäisi yksinkertaistaa ja järkeistää. Poliittinen väri vaikuttaa siihen, painottuuko puheissa sosiaaliturvan kannustavuus vai perusturvan riittävän tason varmistaminen.

”Perustulo kannattaa ainakin selvittää, jos se vapauttaisi tukiviidakon kiemuroista ja kannustaisi ottamaan vastaan lyhyitäkin työsuhteita”, sanoo Maarita Mannelin.

”Hoito- ja palveluketjujen johtaminen kokonaisuuksina luultavasti vähentäisi jonoja, ylimääräisiä hoitopäiviä ja väliinpuottojia”, toteaa Paula Puhakka.

Sosiaali- ja terveysalalla rahasta on krooninen puute. Marko Haakana kiristäisi suurituloisten verotusta ja toivoisi myös

pääomatulojen verotukseen progressiota. Paula Puhakka puolestaan esittää valtionosuuksiin korotusta.

Niukkuuden jakamiseen ei ole näköpiirissä muutosta.

”Riittävä sosiaaliturva on taattava niille, jotka tukea ja turvaa eri elämänvaiheissa tarvitsevat. Luultavasti tulevaisuudessa tarvitaan nykyistä enemmän tarveharkintaa”, ennustaa Päivi Ikonen. ■

Kansankahvilassa
Erkki Sormunen ja
Noora Kuohvanainen.

Joka toinen Kelan työttömyysetuuden saaja saa myös yleistä asumistukea

Sekä työttömyysetuuksien että yleisen asumistuen saajien määrät ovat kasvaneet vuosi vuodelta jo viiden vuoden ajan.

HEIDI KEMPINEN
pääsuunnittelija,
Kelan aktuaari- ja
tilasto-osasto

KELAN MAKSAMAN työttömyyden perusturvan saajien sekä yleisen asumistuen saajaruokakuntien määrät ovat kasvaneet samaa tahtia viime vuosina. Kasvu on jatkunut molemmissa vuodesta 2009 alkaen, ja edelleen tänä vuonna saajien määrät ovat viime vuotta suurempia.

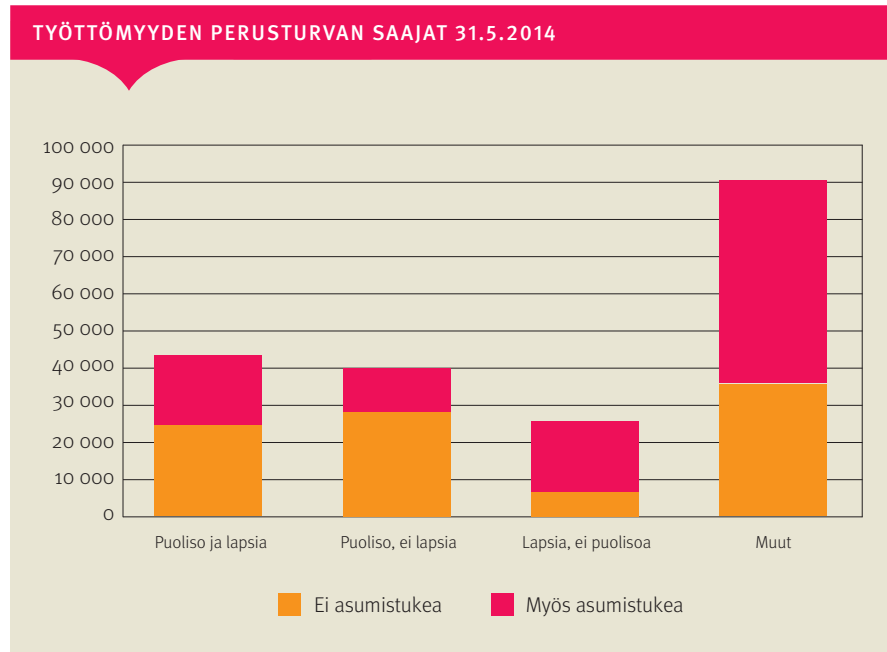
Toukokuun 2014 lopussa työttömyyden perusturvaa sai 201 000 henkilöä ja yleistä asumistukea saavia ruokakuntia oli 203 000. Kelan työttömyysetuutta saaneista yli 103 000 henkilöä (51 %) kuului samanaikaisesti ruokakuntaan, jolle maksettiin yleistä asumistukea.

Hieman yleisempää miehillä

Työttömyyden perusturvan ja yleisen asumistuen samanaikainen saaminen on yleisempää miehillä kuin naisilla. Toukokuun lopussa Kelan työttömyysetuutta saavista miehistä 54 % kuului yleisen asumistuen ruokakuntaan, naisilla tämä osuus oli 48 %.

Puolison tai vanhempien kanssa asuminen vähentää yleisen asumistuen saamisen todennäköisyyttä, koska asumistuessa otetaan huomioon koko ruokakunnan tulot. Toukokuussa Kelan työttömyysetuutta saaneista miehistä joka kolmas asui avio- tai avopuolison kanssa, naisista joka toinen.

Avio- tai avopuolison kanssa asuvista Kelan työttömyysetuuden saajista joka kolmas

oli toukokuussa myös yleisen asumistuen saaja. Asumistukea saavien osuus oli 26 % niistä pariskunnista, joilla ei ollut työttömyysetuuden lapsikorotukseen oikeuttavia lapsia.

Vanhempiensa taloudessa asuvista työmarkkinatuen saajista 9 % kuului yleistä asumistukea saavaan ruokakuntaan. Vanhempien kanssa asuvien määrä tiedetään tilastoista vain työmarkkinatuen osalta. Toukokuussa heitä oli 6 600 henkilöä.

Lapsiperheistä yleisen asumistuen piiriin kuulumisen todennäköisyys on suurempi etenkin yksinhuoltajaperheissä. Toukokuussa Kelan työttömyysetuuksien saajista, jotka eivät asuneet yhdessä puolison kans-

sa mutta joilla oli lapsikorotukseen oikeuttavia lapsia, yleisen asumistuen ruokakuntaan kuului miehistä 76 %. Naisilla tämä osuus oli 87 %.

Joukossa myös täysin tulottomia

Yleistä asumistukea saavilla ruokakunnilla työttömyyden perusturva on yleisin tulonlähde. Toukokuussa 2014 yleistä asumistukea saaneista ruokakunnista 110 000:ssa (54 %) asumistukituloiksi oli kirjattu työttömyyden perusturvatuloja. Ansiopäivärahan tuloja oli 17 500 ruokakunnalla (9 %) ja palkkatuloja 46 200 ruokakunnalla (23 %). Täysin ilman asumistukeen vaikuttavia tuloja oli 22 500 ruokakuntaa (11 %). ■

Kansalaisen oikeusturvan vartija

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta on kärsinyt valitusten ruuhkautumisesta. Nyt summa on saatu purettua: kansalainen saa ratkaisun keskimäärin kuuden kuukauden tavoiteajassa.

TEKSTI Hanna Moilanen KUVITUS JA KUVAT Antti Nikunen

Tutkijat Santtu Turunen, Petra Hietanen-Kunwald ja lautakunnan puheenjohtaja Silja Romo (kuvassa etualalla) iloitsevat muutoksenhakuprosessin nopeutumisesta.

Päätöksistä reilut kymmenen prosenttia muuttuu käsittelyssä kokonaan tai osittain.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta (Somla) on setvinyt suomalaisten valituksia jo 50 vuoden ajan. Sen puoleen käännetään silloin, kun viranomaiset hylkäävät haetun sosiaalietuuden ja kansalaiselle jää tunne epäreilusta kohtelusta.

Oikeusturvan tarjoaminen kuulostaa juhlaivalta. Käytännössä Somlan työ on kuitenkin arkista puurtamista.

”Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta on vajaan 60 työntekijän itsenäinen virasto sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alla”, kertoo lautakunnan puheenjohtaja **Silja Romo**.

Vakituisen henkilöstön lisäksi muutoksenhakulautakuntaan kuuluu sivutoimisina 6 lääkärijäsentä, 6 lakimiesjäsentä sekä 12 sosiaaliturvajärjestelmän asiantuntijaa.

Somla ottaa kantaa Kelan ja työpaikkakassojen tekemiin päätöksiin. Päätökset

koskevat esimerkiksi eläkkeitä, kuntoutuksen saamista, elatustukea tai matka- ja lääkekorvauksia.

”Teemme vuodessa yhteensä 23 000 ratkaisua”, Romo tiivistää.

Kaikkein työläimpiä ratkaistavia ovat työkyvyttömyyseläkeasiat.

”Niissä on usein huomattavan paljon materiaalia ja selvityksiä pitkältä ajalta. Lisäksi terveydentila on aina yksilöllinen, eli tilanteet edellyttävät asiakaskohtaista harkintaa.”

Asia tutkitaan tarkasti

Mitä valitukselle tapahtuu sen jälkeen, kun kirjelmä lähtee eteenpäin postin kautta tai sähköisesti?

”Ensin viranomainen tarkistaa itse, onko asian ratkaisussa tehty virhe, ja tarvittaessa tehdään korjaava päätös saman tien”, Romo havainnollistaa.

Jos perusteita päätöksen oikaisemiseen ei nähdä, asia siirtyy Somlan käsittelyyn.

Somlassa asia kirjataan saapuneeksi ja varmistetaan, että kaikki tarvittavat liitteet ovat mukana.

”Asiat käsitellään saapumisjärjestyksessä kuntoutusasioita lukuun ottamatta. Ne menevät kiireellisimpinä jonon ohi”, Romo kuvaa.

Notaari tutkii asiakirjat tarkemmin ja hankkii tarvittaessa lisäselvityksiä Kelasta tai valittajalta itseltään. Valittajalla on oikeus antaa lausuntonsa kaikesta kertyvästä lisämateriaalista. Posti saattaaakin kuljettaa kasvavia paperinippuja useaan kertaan lautakunnasta valittajalle ja takaisin. Vastaavasti valittajan antamista lisätiedoista pyydetään lausunto Kelalta.

Kun tarvittava tieto on koossa, notaari kirjoittaa pääkohdat tiivistävän muistion, ja asia etenee lakimiesesittelijälle. Esit-

Mikä Somla?

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta on lakisääteinen, riippumaton ja itsenäinen muutoksenhakuelin, joka ottaa kantaa Kelan ja työpaikkakassojen antamiin päätöksiin. Lautakunnan toiminnasta säädetään laissa ja valtioneuvoston antamassa asetuksessa.

Muutoksenhakulautakunta toimii itsenäisenä virastona sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alla. Lautakunnan toimintaa ohjaavat ministeriön kanssa vuosittain laaditut tulossopimukset.

Lautakunnan päätöksiin voi hakea edelleen muutosta vakuutusosioedelta, joka on ylin oikeusaste sosiaalivakuutusasioissa.

telijä valmistelee ratkaisuesityksen perusteluineen.

Ratkaisuesitys matkaa seuraavaksi päätöksen tekevän jaoston jäsenille tutustuttavaksi. Vasta sen jälkeen on virallisen jaostokäsittelyn ja valittajalle annettavan päätöksen aika.

”Päätöksistä noin 10–15 % muuttuu muutoksenhakuprosessin aikana kokonaan tai osittain”, Romo tiivistää.

Aikaa valituksen tekemisestä vastauksen saamiseen kuluu keskimäärin 6 kuukautta. Se on huomattavasti nopeammin kuin vielä muutama vuosi sitten muutoksenhaun pahimpien ruuhkien aikana. Silti osa asiakkaista pettyy.

”Osa asiakkaista yllättyy, kun ratkaisu ei tulekaan muutamassa viikossa. Meillä on niin paljon lakiin perustuvia kuulemisvelvoitteita, että asiat eivät etene noin vain,” Romo pahoittelee.

Haasteet selätetty

Muutama vuosi sitten Somla nousi otsikoihin vähemmän mairittelevassa valossa. Kansalaiset joutuivat odottamaan päätöksiä jopa puolitoista vuotta.

”Aiempi ruuhka syntyi jatkuvasta aliresursoinnista. Ei yksi ihminen ehdi tehdä kolmen työtä”, Romo taustoittaa.

”Kymmenen vuoden ajan valituksia tuli enemmän sisään kuin niitä ehdittiin ratkaista. Ruuhkan purkaminen oli iso urakka. Se vei viittisen vuotta, mutta nyt olemme normaalissa päiväjärjestyksessä.”

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa tavoitteena on, että kustannukset jäisivät noin 200 euroon päätöstä kohden. Käytännössä viime vuonna päästiin jo vähän tämän alle.

”Tämä on ylivoimaisesti Suomen hallin lainkäyttöpäätös. Jotkut sanovat, että hallinto-oikeudessa on monimutkaisem-

pia asioita, mutta kyllä meilläkin on välillä huomattavan hankalia kokonaisuuksia.”

Jonkin verran on nähtävissä myös sitä, että asiakkaat valittavat lautakuntaan periaatteellisista syistä. Kiistassa voi rahallisesti olla kysymys muutamista euroista. Silja Romo ei silti lähtisi rajoittamaan valitusoikeutta.

”Asiat ovat ihmisille tärkeitä, vaikka ne olisivat pieniä ja tuomarin näkökulmasta itsestään selviä,” Romo tiivistää.

”Toki viranomaistoimintaan liittyy aina vakioasiakkaita, jotka kuormittavat järjestelmää kohtuuttoman paljon. Postiliikenne voi olla sellaista, että meillä sähköpostit tukkeutuvat. Mutta yksittäistapauksien perusteella ei voi rajata kaikkien oikeuksia.”

Tutkijan suositukset

”Miksi Suomessa tarvitaan niin monta ihmistä päättämään yhdestä muutoksenha-

”Tämä on ylivoimaisesti Suomen halvin lainkäyttöpäätös.”

kuasiasta? Voisiko sama ihminen, joka valmistelee asian, tehdä myös ratkaisun?” tutkija **Petra Hietanen-Kunwald** Helsingin yliopistosta kysyy.

Hietanen-Kunwald on tutkinut sosiaaliturvan muutoksenhakua – miten se on järjestetty, miten se toimii ja miten sen pitäisi toimia. Vertaileva tutkimus kohdistuu Ranskaan, Saksaan ja Itävaltaan.

”Peruskysymykset ovat samoja, mutta muutoksenhaku on järjestetty eri maissa eri tavoilla”, Hietanen-Kunwald kuvaa.

Esimerkiksi Saksassa on sosiaaliturvasioissa erityinen hallintotuomioistuin, jossa on kolme valitusastetta. Rakente on samankaltainen kuin Suomen rikos- ja riita-asioissa.

Itävallassa sosiaaliturva-asiat käsitellään yleisessä tuomioistuimessa, jossa ammattituomari tekee päätöksen kahden maallikoktuomarin avustuksella. Osa ratkaisuisista tehdään työpöytätyönä, eli asia ratkeaa yhden ammattituomarin päätöksellä.

Suullinen käsittely on Manner-Euroopassa pääsääntö. Tämä on merkittävin ero Suomeen, jossa suullisia käsittelyjä toteutetaan vain harvoin.

”Suullisessa riidanratkaisussa on kaksi puolta. Asiakkaat kokevat yleensä tulevaisuutta kuulluksi ja kokevat päätöksen oikeudenmukaisena. Toisaalta menettelyyn voi kulua aikaa ja siten rahaa”, kertoo COMIssa tutkijana toimiva **Santtu Turunen**. COMI on yhtä kuin University of Helsinki Conflict Management Institute.

”Tosiasia kuitenkin on, että paljon voidaan käsitellä myös kirjallisesti. Rutiini-

asioihin suullinen käsittely ei välttämättä tuo suurta lisäarvoa.”

Tutkijat ovat kiinnittäneet huomion myös siihen, että sosiaaliturvan muutoksenhakuprosessi on Suomessa hyvin kevyesti säädelty verrattuna esimerkiksi Saksaan.

”Toimielin itse ja asiantuntijat tietävät, miten prosessi etenee. Asiakas ei välttämättä tunne menettelyä ja pelisääntöjä”, Turunen havainnollistaa.

Asioiden etenemisen täsmällisempi kirjaaminen tekisi prosessista läpinäkyvämmän tavallisten kansalaisten näkökulmasta.

”Tiedon ja taidon lisäksi kyse on oikeusturvasta, eli kansalainen voi aina vaatia lainmukaista toimintatapaa.” ■

Somla lukuina

- 57 vakituista työntekijää
- 24 sivutoimista asiantuntijaa
- 6 jaostoa valitusten käsittelyyn
- 23 000 ratkaistua valitusta vuodessa
- Ratkaisun keskihinta on alle 200 euroa.
- Valituksen keskimääräinen käsittelyaika on noin 6 kuukautta.
- 10–15 % päätöksistä muuttuu Somlan käsittelyssä kokonaan tai osittain.

Potilastiedot yhteen paikkaan

Potilastiedot kerätään jatkossa kaikki yhteen paikkaan, kunhan kaikki terveydenhuollon toimijat ottavat käyttöön Kanta-palveluihin kuuluvan Potilastiedon arkiston.

Kanta-palveluihin kuuluvan Potilastiedon arkiston tavoitteena on, että potilastiedot ovat käytettävissä eri hoitopaikoissa. Arkiston lisäksi Kanta-palveluihin kuuluvat sähköinen resepti, Lääketietokanta ja Omakanta. Niissä ovat mukana terveydenhuollon yksiköt ja apteekit. Kelan Kanta-palvelut-yksikön johtaja Marina Lindgren kertoo, missä vaiheessa Potilastiedon arkiston kehittäminen on.

1 MITÄ POTILASTIEDON ARKISTO TARKOITTAÄ?

Arkisto on tietojärjestelmäpalvelu, jonne terveydenhuollon yksiköt tallettavat potilastietoja omista tietojärjestelmistään. Kyseessä on keskitetty tietovaranto, jota Kela ylläpitää. Tietovarannosta voidaan luovuttaa potilastietoa edelleen, jos potilas tai asiakas on antanut siihen luvan. Jos potilas menee hoitoon toiseen yksikköön, tiedot ovat uuden hoitavan lääkärin käytettävissä, eikä kaikkia dokumentteja tarvitse olla mukana paperilla.

2 SÄÄSTÄÄKÖ POTILASTIEDON ARKISTO KUSTANNUKSIA?

Kyllä, koska päällekkäisten tutkimusten tarve vähenee. Nyt samoja verikokeita ja röntgentutkimuksia saatetaan tehdä eri yksiköissä, koska tutkimusten tiedot eivät välity eteenpäin. Myös kokonaistilanteen hahmottaminen on helpompaa, kun tieto niin sanotusti liikkuu potilaan mukana.

3 MILLOIN KAIKKI JULKISEN TERVEYDENHUOLLON YKSIKÖT LIITTYVÄT POTILASTIEDON ARKISTOON?

Ensimmäinen takaraja oli syyskuussa. Kaikki eivät kuitenkaan ole vielä mukana, mutta arvioimme, että vuoden lopussa yli puolet julkisen terveydenhuollon yksiköistä on saanut vietyä käyttöönoton läpi. Viivästyminen on johtunut uudistuksen suuruusluokasta. Kyseessä on valtakunnallinen projekti, jossa on satoja ellei tuhansia toimijoita terveydenhuollossa ja apteekeissa.

4 VOIKO POTILAS KIELTÄÄ TIETOJENSA KÄYTÖN?

Kyllä. Viime kädessä potilas itse päättää ja valitsee, ketkä häntä hoitavista henkilöistä pääsevät käsittelemään tietoja. Asiakas

voi antaa palvelunantajakohtaisen kiellon tai tiettyyn palvelutapahtumaan liittyvän kiellon, jolloin kyseinen tapahtuma ei näy muille kuin potilasta siinä tilanteessa hoitaneille. Toki on sekä potilaan että terveydenhuollon etu, että kaikki tiedot näkyvät Potilastiedon arkistossa.

5 MIKSI SOSIAALIHUOLLON TIEDOT EIVÄT TALLENNU POTILASTIEDON ARKISTOON?

Kun uusi laki sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten asiakastietojen käsittelystä tuli voimaan vuonna 2007, sitä lähdettiin käytännön syistä toteuttamaan terveydenhuolto edellä. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystieteiden johtamalla työskentelee työryhmä, joka käy läpi kyseistä asiakastietolakia ja pohtii, tarvitaanko siihen lisäsäädöksiä, jotka säätelisivät nimenomaan sosiaalihuollon palvelukonaisuuden toteuttamista.

6 VAIKUTTAAKO SOTE-UUDISTUS POTILASTIEDON ARKISTOON?

Se vaikuttaa kaikkeen toimintaan sosiaali- ja terveydenhuollossa ja näin ollen myös Potilastiedon arkistoon. Olemassa olevat

palveluiden tuottamisen rakenteet uudistuvat. Potilastiedon arkisto on kuitenkin hyvä asia myös sote-uudistuksen kannalta, koska keskitetyn tietovarannon kautta tietoa on helpompi siirtää uusille toimijoille.

7 OMAKANTA-PALVELUN KAUTTA SUOMALAISET VOIVAT ITSE TARKASTELLA OMIA POTILASTIETOJAAN. MITEN HYVIN SE ON OTETTU KÄYTTÖÖN?

Kuukausittain on yli 200 000 kirjautumista Omakanta-palveluun. Tähän asti on voinut katsoa lähinnä reseptitietoja, mutta pikkuhiljaa palveluun kertyy myös potilasasiakirja-aineistoa.

8 OMAKANTAA ON ARVOSTELTU SIITÄ, ETTÄ VANHEMMAT EIVÄT PYSTY NÄKEMÄÄN ALAIKÄISEN LAPSENSA TIETOJA. MIKSI NÄIN ON?

Se on johtunut lainsäädännöstä. Nyt lakia on muutettu, mutta toistaiseksi Suomesta vielä puuttuu malli, miten asioidaan verkossa toisen ihmisen puolesta. Meneillään on projekti, jossa haetaan asiaan ratkaisua. ■

Jaana Tapio

Omakanta-palvelussa suomalaiset voivat tarkastella omia terveystietojaan, kertoo Kelan Kanta-palvelut-yksikön johtaja Marina Lindgren.

Sote kerralla kuntoon

Sote-uudistus myllertää palvelurakenteen. Liisa Hyssälä ja Pentti Itkonen muistuttavat, että rakenteiden lisäksi myös toiminnan sisällön täytyy muuttua.

TEKSTI Hanna Moilanen

Kelan pääjohtaja Liisa Hyssälä on yhtä aikaa innostunut ja mielteliäs. Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä on tervetullut avaus, ja viiden sote-alueen malli on hyvä lähtökohta.

Jo ministeriaikoinaan Hyssälää harmitti toimintojen päällekkäisyys, kuntien piiperrys pienissä ympyröissään ja siitä seurannut resurssien tuhlaus.

Silti uudistus herättää myös huolta. Rakenteiden uudistaminen ei vielä takaa toimintakulttuurin muutosta.

”Kansalaiset odottavat, että he pääsevät hoitoon ja saavat tarvitsemansa palvelut sote-uudistuksen jälkeen. Pelkään, ettei palvelulupaus täyty, jos yksityisiä palveluntuottajia ei saada tavalla tai toisella kumppaneiksi”, Hyssälä pohtii.

Tarvitsemme myös yksityisiä toimijoita

Kelan tarjoama resepti ongelmaan on yksityisten palveluntuottajien osallistuminen sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen julkisten toimijoiden lisäksi. Mukaan tah-tovien palveluntuottajien tulisi sitoutua enimmäishintoihin, yhtenäisiin hoitokäytäntöihin ja laatukriteereihin.

”On realismia, että jatkossakin tarvitaan vaikkapa silmä lääkäri-, gynekologi- tai hammaslääkäripalveluja yksityispuolelta. Näiden palvelujen käyttöä on tähän asti tuettu sairausvakuutuksella”, Hyssälä muistuttaa.

”Sote-alue voisi päättää sellaisen sote-lisän maksamisesta, jolla turvataan kohtuullinen korvaustaso alueen asukkaille.”

Parhaimmillaan tämä tarkoittaisi sitä, että erillisiä palvelusetelijärjestelmiä ei enää tar-

vittaisi. Myös hallinnolliset kustannukset ja kilpailutuksen tarpeet vähenisivät.

Jos yksityiset toimijat jäävät uuden soten ulkopuolelle, Hyssälän mukaan riskinä on yksityisten ja julkisten palvelujen eriytymisen toisistaan. Ne, joilla on varaa, siirtyvät käyttämään yksityisiä palveluja yksityisten vakuutusten turvin. Samalla halu rahoittaa veroilla julkisia palveluja hiipuu.

”Näen uhkana Amerikan mallin, jossa juristiarmeijat pyöriivät terveydenhuollon ympärillä”, Hyssälä sanoo.

”Sairausvakuutus on ollut koko kansan vakuutus. Sitä ei ole kehitetty, joten se on näivettynyt. Tarvitaan uusia avauksia.”

Uudistus on asiakasta varten

Rakenteiden uudistaminen avaa mahdollisuuden kehittää sosiaali- ja terveyspalveluja aiempaa kokonaisvaltaisemmin. Kehittämisen tiellä on kuitenkin vielä monta kuoppaa.

”Kaikkein merkittävintä uudistuksessa on järjestämisvastuun siirtäminen pois kunnilta. Silti henkilöstö on uudistuksen jälkeen vielä vuosia henkisesti kunnan palveluksessa”, toteaa toimitusjohtaja Pentti Itkonen Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiristä.

Etelä-Karjalassa on päästy jo kokemaan ja sovittelemaan kuntien luopumisen tuskaa. Sitä on ollut, vaikka 9 kuntaa on liittynyt Eksote-kuntayhtymään vapaaehtoisesti.

Itkosen mielestä järjestämisvastuun siirtäminen on välttämätöntä. Lainsäädäntö on jo ennestään kaventanut paikallisen liik-kumavaran niin pieneksi, ettei sen perään kannata itkeä.

”Sote-palvelujen järjestäminen ei ole demokratiaa vaan palvelun saatavuutta asiak-

kaan ja kansalaisen näkökulmasta”, Itkonen napauttaa.

”Toivottavasti uudistusta ei lähdetä ve-sittämään viime hetken kompromisseilla. Tuotantovastuualueiden määrän pitäisi jäädä alle 30:n.”

Riittävän laajojen alueiden lisäksi toimivat palvelut edellyttävät uudenlaista ajattelua ja uusia avauksia: hyvinvointiasemia, liikkuvia palveluja ja erityisesti sähköisiä palveluja. Varsinkaan sähköisten palvelujen kehittämiseen pienten kuntien voima-varat eivät ole riittäneet.

”Ajatusmaailmamme terveydenhoidossa on uskomattoman ammattilaiskeskeinen. Kansalaisella ei ole muuta yhteydenpitokei-noa kuin roikkua puhelimesta tai tulla pää kinalossa päivystykseen”, Itkonen kärjistää.

Myös Kelassa nähdään, että uudistuksen tärkein tavoite on turvata laadukkaiden lähipalvelujen saatavuus, hillitää kustannusten kasvua ja sallia asiakkaan valinnanvapaus perusterveydenhuollon palveluissa.

”Neuvolan, terveydenhoitajan, sosiaali-työntekijän ja lääkärin täytyy löytyä läheltä. Palvelut, joita tarvitaan ehkä kerran elämässä, voidaan hakea kauempaakin”, Hyssälä täsmentää.

Tiedon seurattava potilasta

Sähköisen terveydenhuollon puutteet ja potilastietojärjestelmien hintalaput ovat herättäneet runsaasti kriittistä keskustelua viime vuosina. Laajojen sote-alueiden odotetaan vastaavan tähän haasteeseen yksittäisiä kuntia ja sairaanhoitopiirejä paremmin.

Myös Kela on kiinnostunut ja valmis ottamaan vastuulleen kansallisen ict-arkkitehtuurin pyörittämisen. Kela on jo ollut

”Sairausvakuutus on ollut koko kansan vakuutus. Sitä ei ole kehitetty, joten se on näivettynyt. Tarvitaan uusia avauksia”, sanoo pääjohtaja Liisa Hyssälä.

Järjestelmien myötä muuttuu ajattelutapa. Tiedon on oltava käytettävissä siellä, missä potilas on.

keskeisesti mukana rakentamassa sähköistä terveysarkistoa ja potilastietojärjestelmä Kantaa. Nykyisin Kela vastaa Kanta-järjestelmän ylläpidosta.

”Meillä on valmiina maanlaajuinen organisaatio. Lisäksi olemme jo tehneet isot investoinnit sähköisiin järjestelmiin verorahoilla”, Hyssälä tiivistää.

Teknisten järjestelmien lisäksi kyse on ajattelutavan muuttumisesta. Tiedon pitää olla käytettävissä siellä missä potilaskin on.

”Asiakas- ja potilastietojen tulee olla yhteen sovitettavissa valtakunnallisesti. Asiakastietojen ajantasainen saatavuus tulee taata, jotta välttyään päällekkäisiltä tutkimuksilta ja tietojen keruulta”, Hyssälä linjaa.

”Myös Kelan ja terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteensopivuudesta täytyy huolehtia. Asiakkaan näkökulmasta monet erilaiset suunnitelmat voitaisiin korvata yhdellä yhteisellä suunnitelmalla.”

Varsinainen työ on edessä

Pentti Itkonen muistuttaa, ettei yksityisyyttä suojaava lainsäädäntö saa estää kansalaisia hyödyntämästä hänestä kerättyjä tietoja tai antamasta hyvää palvelua kansalaisille.

Itkonen mukaan johtamisen pohjaksi tarvitaan yksilötietojen lisäksi rakenteellista tietoa. Sote-alueella pitäisi olla tieto kaikista alueen rahavirroista, jotka liikkuvat sosiaali- ja terveyspalvelujen piirissä, olipa sitten kyse julkisista palveluista, työterveyshuollosta tai Kelan maksamista etuuksista. Myös verottajan ja työvoimahallinnon tietojen tulisi olla käytettävissä vähintään taustalla johtamistietona.

”Näin tiedetään, paljonko kokonaisuudessaan on rahaa sekä millaisia potilaita ja asiakasryhmiä sillä on hoidettu. Siinä päästään keskustelemaan, onko rahoja kohdistettu oikein. Onko jotain asiakasryhmää hoidettu paljon, ja jokin toinen jätetty hoitamatta?” Itkonen pohtii.

Oikean tiedon pohjalta on mahdollista tehdä oikeita ratkaisuja, tarttua havaittuihin epäkohtiin ja kehittää palvelujärjestelmää kokonaisuutena eteenpäin. Sote-uudistus luo perustan, mutta varsinainen työ alkaa vasta sen jälkeen. ■

”Yksityisyyttä suojaava lainsäädäntö ei saisi estää hyvien palvelujen kehittämistä kansalaisille”, muistuttaa Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin toimitusjohtaja Pentti Itkonen.

Rahoitus remonttiin

Kelan näkökulmasta myös palvelujen rahoitusmallia pitäisi rukata.

Kelassa on kehitetty yhteisrahoitteista vakuutusmallia. Siinä sairaanhoito- vakuutuksen rahoittaisivat tulevaisuudessa sote-alueet ja vakuutetut.

Sairaanhoitovakuutuksen nykyinen valtionosuus, noin miljardi euroa, siirrettäisiin suoraan sote-alueille. Sote-alueen rahoitusosuus määräytyisi sen mukaan, kuinka paljon alueen asukkaat ovat saaneet sairausvakuutuskorvauksia.

Rahan mukana sote-alueelle siirtyisi myös vastuu esimerkiksi matkakulujen ja lääketerausten maksamisesta.

”Näin rahoitus voitaisiin huomioida kokonaisuutena, eikä väärä kannusteita kulujen siirtämiseen sektorilta toiselle enää olisi”, pääjohtaja Liisa Hyssälä perustelee.

Palvelujen kokonaisuuden johtaminen ja hallinta olisivat sote-alueen vastuulla. Käytännössä Kela hoitaisi edelleen etuuksien maksatuksen pitkän kokemuksensa ja valmiiden sähköisten järjestelmensä kautta.

”Meillä on maksatukseen erikoistunut järjestelmä. Olemme maksaneet etuisuusia yli 70 vuotta, ja olemme siinä hyviä.”

Myös kuntien sosiaali- ja terveyspalveluihin saamat valtionosuudet voitaisiin maksaa suoraan sote-alueelle. Ylimääräistä pyörähdystä kunnan taloushallinnon kautta ei tarvittaisi.

Lisäksi mallissa yksityiset palveluntuottajat toimivat julkisten toimijoiden kumppaneina. Kuntoutus järjestettäisiin sote-alueiden ja Kelan yhteistyönä.

Kansaneläkeläismies lähikuvassa

Yksin asuvien kansaneläkeläismiesten voisi olettaa kärsivän heikosta toimeentulosta. Miksi he kuitenkin valtaosin suhtautuvat myönteisesti elämäänsä?

SUVI LINNANVIRTA

Tutkija, sosiaalityöntekijä,
Helsingin kaupunki

Suurin osa täyden kansaneläkkeen saajista on naisia. Tässä joukossa on kuitenkin myös miehiä, joiden työhistoriaan ei juuri kuulu palkkatyötä.

Valtaosa on tyytyväisiä elämäänsä

Kelan syyskuussa julkaisemassa tutkimuksessa kuvataan yksin asuvien, täyttä kansaneläkettä saavien ja epätyypillisen työhistorian tehneiden ikääntyneiden miesten koettua taloudellista ja sosiaalista turvaa. Aihetta tarkastellaan elämänkaaren ja kulttuuristen normien näkökulmasta.

Epätyypillisellä työhistorialla tarkoitetaan sitä, että tutkimukseen osallistuneet eivät ole juurikaan olleet palkkatyössä tai toimineet maatalousyrittäjinä tai muina yrittäjinä. Tutkimuksen aineistona on kyselyaineisto sekä viisi elämäkerrallista yksilohaastattelua.

Tutkimukseen osallistuneet 40 miestä ovat pienituloisia, mutta silti heistä vain kolmannes oli tyytymättömiä taloudelliseen tilanteeseensa ja alle puolet koki toimeentulonsa vaikeaksi.

Tätä suhteellista tyytyväisyyttä selittävät yhtäältä toimeentuloon vaikuttavat tekijät, kuten velaton omistusasunto, pyyntitalouden harjoittaminen, ilmainen asuminen, läheisiltä saatu materiaallinen apu ja omaisuuden myyminen.

Toisaalta suhteellista tyytyväisyyttä selittävät tietynlaisesta asennoitumisesta kertovat tekijät, kuten nykytilanteen vertaa-

minen vielä huonompiin aikoihin, pienet kulutustarpeet, ”turhasta ei valiteta”-mentaliteetti sekä se, että haastateltavat pitivät taloudellista hyvinvointia vähemmän tärkeänä kuin esimerkiksi terveyttä, kotona asumista tai omillaan pärjäämistä.

Taloudellisia vaikeuksia enemmän haastateltavien arkea rajoittavatkin heikko terveys, palvelujen puute ja huonot kulkuyhteydet.

Pärjääminen vaatii muita resursseja

Täyden kansaneläkkeen saamista selitti haastatelluilla se, että he olivat tehneet pääosin työtä, josta ei kerry eläkettä, tai he olivat jääneet työkyvyttömyyseläkkeelle jo nuorena. Työ, josta ei kerry eläkettä, voi olla esimerkiksi pyyntitaloutta tai ulkomailla tehtyä työtä.

Haastatellut pitivät terveyttä, kotona asumista ja omillaan pärjäämistä tärkeämpinä asioina kuin taloudellista hyvinvointia.

Epätyypillisestä työhistoriastaan huolimatta miesten kertomuksissa ei ilmennyt poikkeavuuden tai häpeän kokemuksia. Miesten kertomuksissa oli nähtävissä työn eetosta ja yksin pärjäämisen eetosta, mutta muuten mieheyteen liitetyt kulttuuriset normit eivät juuri näkyneet kertomuksissa.

Amartya Senin (1985; 1992) mukaan köyhyyttä määritettäessä on kiinnitettävä huomiota tulojen mahdollistamaan toimintakykyyn. Täysi kansaneläke mahdollistaa

kyllin hyvän toimintakyvyn, mikäli käytettävissä on riittävästi muita resursseja.

Haastatteluaineiston valossa toimintakyky parantaviksi resursseiksi hahmottuivat hyvä terveys, varallisuus, läheiset sosiaaliset suhteet, toimivat hyvinvointipalvelut sekä edullinen ja riittävän tasoinen asuminen.

Eivät yksin pienet tulot

Pienet tulot eivät siis välttämättä ole ongelma sinänsä, mutta yhdistettyinä huonoihin kulkuyhteyksiin, puutteellisiin palveluihin tai huonoon terveydentilaan ne voivat huonontaa merkittävästi arjessa pärjäämistä.

Kaikki pienituloiset eivät koe tilannettaan niin huonoksi kuin esimerkiksi köyhyyteen liittyvien kirjoituskilpailujen valossa voisi odottaa.

Perusturvan taso on kuitenkin niin matala, etteivät sen varassa elävien perustarpeet välttämättä täyty. Perusturvan pienuus johtaa joillakin siihen, että heidän on pakko myydä omaisuutensa tai turvautua läheisten apuun tullakseen toimeen.

Kaikilla ei kuitenkaan ole omaisuutta, jota myydä, tai läheisiä, joiden apuun turvautua. Avun pyytämisen kynnyks saattaa myös olla hyvin korkea. Läheisiltä ei myöskään haluta lainata rahaa eikä kaupasta mielellään osteta velaksi, jos tulot ovat niin pienet, ettei takaisinmaksu todennäköisesti ole mahdollista. ■

Tutkimus on ladattavissa verkosta: www.kela.fi/julkaisut. Tilaukset: julkaisut@kela.fi tai puh. 020 634 1947. Hinta 20 eur + lähetyskulut. Linnanvirta S. Yksin asuvien kansaneläkeläismiesten taloudellinen ja sosiaalinen turva.

Lue lisää > Sen Amartya. A sociological approach to the measurement of poverty. A reply to professor Peter Townsend. Oxford Economic Papers 1985; 37: 669–676. Sen Amartya. Inequality reexamined. Oxford: Oxford University Press, 1992.

Politiikan tutkija Sami Borg ei näe sosiaaliturvaa seuraavien eduskuntavaalien ratkaisevana kysymyksenä.

Vaaleja kohti

Politiikan tutkija Sami Borg perää selkokielistä vaalikeskustelua. Myös monimutkaiset sosiaalipoliittiset ilmiöt pitäisi pystyä ilmaisemaan kansantajuisesti.

TEKSTI Hanna Moilanen KUVAT Laura Vesa

”Media on halunnut tehdä eduskuntavaaleista pääministerivaalin ja jännitysnäytelmän. Valtataistelua ja kampanjointia seurataan nykyisin jopa asiakysymysten kustannuksella”, napauttaa Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston johtaja **Sami Borg**.

Sosiaaliturva ei ole pitkään aikaan noussut eduskuntavaalien kärkiteemaksi tai puolueiden voimasuhteet ratkaisevaksi asiaksi. Nytkään ei ole näkyvissä eläke- tai sote-kapinaa nykyhallituksen suuria siirtoja vastaan. Sosiaaliset kysymykset jäävät enemmän taustalle, piileväksi taustatekijäksi.

”Kun vaaleissa puhutaan työllisyydestä, talouskasvusta ja verotuksesta, puhutaan välillisesti sosiaaliturvasta ja sen rahoituksesta”, Borg muistuttaa.

Pahimmillaan vaalit tuovat mukanaan tempoilua ja häilyvyyttä sosiaaliturvan kehittämiseen. Esimerkiksi tänä vuonna hallitus leikkasi lapsilisiiä keväällä, mutta toi heti syksyllä esityksen leikkausten kompensoimisesta osalle lapsiperheitä.

Pikaisesti keksitty huojennusratkaisu osaltaan murentaa lapsilisian universaalia perustaa. Sen mukaan kuka tahansa lapsiperheellinen on oikeutettu etuuteen riippumatta tuloista ja varallisuudesta.

”Mielestäni oli huono asia, että sosiaaliturvan asiantuntijat eivät olleet päättämässä tästä ratkaisusta, vaan se tuli budjetin neuvotteluissa pikaisena ja poliittisen paineen sanelemana ratkaisuna.”

Konsensus laajasta perusturvasta

Vaalitutkijan näkökulmasta sosiaaliset kysymykset eivät tällä hetkellä jaa puolueita samalla tavalla kuin esimerkiksi 1950- ja 60-luvuilla. Laajasta perusturvasta ja uni-

versaalista, kaikille kuuluvasta sosiaaliturvasta ollaan pitkälti yksimielisiä. Näkemys eroja on lähinnä siitä, kuka tuottaa palvelut ja miten sosiaaliturvan rahoitus järjestetään.

Oikeisto on vasemmistoa halukkaampi avaamaan julkisten palvelujen tuottamista yksityisille yrityksille. Vastaavasti vasemmisto ehdottaa helpommin verojen korotuksia sosiaaliturvan rahoituspohjan varmistamiseksi.

Poliittisten erojen laimentuminen liittyy elinkeinorakenteen muutokseen ja yleiseen elintason nousuun. Voimakas keskiluokkaistuminen on hälventänyt rajoja ja pehmentänyt kannanottoja.

Toisaalta uudet intressiryhmät ovat hajallaan, eivätkä ne ole löytäneet tavoitteilleen poliittista väylää. Esimerkiksi yksinyrittäjät, opiskelijat, pirstaleista työtä tekevät ja työkykyiset työttömät hyötyisivät todennäköisesti jonkinlaisesta perustuloratkaisusta. Erilaisista taustoista tulevat ihmiset eivät kuitenkaan löydä toisiaan.

”Teema on sen verran monitahoinen, että sitä on vaalikeskusteluissa erittäin vaikeaa puristaa ymmärrettävään muotoon”, Borg arvioi.

Äänestäjä valitsee harkiten

Kansallisista vaalitutkimuksista piirtyy kuva kohtalaisen harkittuja äänestyspäätöksiä tekevästä kansalaisista.

Myös äänestäjäkunnan sisällä on eroja. 10–20 % seuraa asioita hyvinkin tarkasti ja kaipaa laajempia vaikuttamisen mahdollisuuksia. Äänestäminen kerran neljässä vuodessa ei heille riitä.

Viimeisimmän, vuonna 2011 tehdyn vaalitutkimuksen mukaan työllisyys ja talous huolettavat eniten äänioikeutettuja. Tutkimuksessa näkyy myös halu näpäyttää va-

kiintuneita poliittisia voimia. Kolmasosa äänestäjistä vaihtoi puoluekantaansa edellisiin vaaleihin verrattuna.

”Tällä hetkellä kannatusmittaukset eivät ennakoivat ihan näin suurta muutosta.”

Kansantajuisempaa politiikkaa

Eduskuntavaalien äänestysprosentti on jo useiden vaalien ajan keikkunut 70 %:n tuntumassa.

Ei tarvitse mennä kuin Pohjanlahden yli, kun tilastot näyttävät toisenlaiselta. Aiemmin syksyllä järjestetyissä Ruotsin valtiopäivävaaleissa äänestysaktiivisuus kapusi reilusti yli 80 %:iin. Samoja lukemia saavutetaan myös Tanskassa, kun valitaan edustajia kansankäräjille.

”Ruotsissa on helpompaa käydä poliittista keskustelua, koska yleensä vastakkain on kaksi blokkia. Meillä kokonaisuus ei ole yhtä selkeä.”

Yksi keino äänestysaktiivisuuden nostamiseen olisi poliittiseen keskusteluun panostaminen. Päättäjiltä, ehdokkailta ja medialta tulisi vaatia, että nämä esittävät monimutkaiset asiat selkeästi ja kansantajuisesti.

”Monimutkaisten asiakysymysten onnistunut popularisointi hälventäisi populismin vetovoimaa. Populisti pelkistää kohtuuttoman paljon ja nostaa esiin lähinnä ongelmia. Ratkaisut jäävät sivuosaan”, Borg pohtii.

Toinen puoli asiaa on laajemman keskustelukulttuurin kehittäminen.

”Meillä on syyttelevä, yhden totuuden maa. Keskustelulle ja ideoiden heittämiselle ei ole tilaa.”

”Vaalikampanjan aikana keskustelukulttuurin muutos ei ole realistinen. Vaalien välillä voisimme opetella ideoimaan rohkeammin ja miettimään yhdessä perusteita puolesta ja vastaan.” ■

Tavoitteena laadukkaat lausunnot

Kela uudistaa lääkärinlausunnot ja -todistukset. Uusissa lausuntopohjissa käytetään hyväksi monivalintakysymyksiä.

TEKSTI Laura KOSONEN KUVA Alekski Poutanen

Leppävaaran terveysaseman yli­lääkäri **Tuomo Lehtovuori** Espoosta on varovaisen toiveikas. Hän on tutustunut Kelan luon­nokseen uudeksi sähköiseksi lääkärin B-lausunnoksi.

Lääkärinlausuntojen ja -todistusten uudistaminen on osa terveydenhuollon tietojen sähköistämisen mammuttihanketta. Lausuntouudistus kulkee käsi kädessä Kanta-palvelujen laajentamisen kanssa.

”Lausuntojen sähköistäminen on ehdotomasti hyvä asia. Lomakepohjien käytettävyyteen täytyy kiinnittää huomiota, kun järjestelmää ajetaan sisään”, Lehtovuori sanoo.

Lomake ohjaa ja neuvo

Uusissa lääkärinlausunnoissa ajattelutapa muuttuu: pelkästään vapaasti muotoiltujen perustelujen sijaan lääkäri täyttää strukturoidun sähköisen lomakkeen, joka ohjaa ja neuvo käyttäjänsä.

”Moni lausunto voidaan tehdä siis pitkälti hiirtä käyttämällä ja vaihtoehtoja valitsemalla. Toki tarvitaan myös tilaa avoimille vastauksille. Esimerkiksi työkykyä on vaikea arvioida monivalintakysymyksillä”, sanoo hallintopäällikkö **Petri Lemettinen** Kelasta. Hän koordinoi Kelassa lääkärinlausuntojen ja -todistusten uudistushanketta.

Lakiasetuksen mukaan kaikkien Kelan lääkärinlausuntojen tulee olla Potilastiedon arkistossa vuoden 2016 loppuun mennessä.

Tulevaisuudessa lausunnot ovat entistä enemmän tietosisältöjä, jotka liikkuvat automaattisesti tietojärjestelmissä. Visio on, että Kela pystyisi joissakin etuuksissa tekemään automaattipäätöksen verkkopalvelun tietojen perusteella.

Virheet vähenevät

Tarvetta lääkärinlausuntojen uudistamiseen on ollut vuosikausia. Kelaan tulee vuosittain noin 1,2 miljoonaa lääkärinlausuntoa erilaisten etuushakemusten liitteeksi. Lausuntojen laatu vaihtelee, ja etuuskäsittelijät joutuvat usein pyytämään tarkentavia tietoja. Tämän vuoksi hakemusten käsittely viivästyy.

Kelan näkökulmasta lausuntouudistuksen tavoitteena on, että Kelaan saadaan hyvin ja oikein täytettyjä lausuntoja. Tällöin lisäselvityspyynnöt ja tarvitaan vähemmän, ja asiakas saa päätöksen nykyistä nopeammin. Myös virheellisten etuuspäätösten arvioidaan vähenevän.

Tarkoituksena on, että lausuntopohja olisi lääkäri­lle mahdollisimman helposti täytettävä.

”Lainsäädännön edellytykset säilyvät samana, eli Kelan täytyy saada ratkaisujen perusteeksi samat tiedot kuin ennenkin”, Petri Lemettinen huomauttaa.

Yli­lääkäri Tuomo Lehtovuori arvioi, että aluksi lausuntopohjan täyttäminen vie lääkäriltä enemmän aikaa kuin lausunnon

Yli­lääkäri Tuomo Lehtovuori kehottaa Kelaa lähtemään liikkelle yksinkertaisella lomakkeella, jota voi kokemusten perusteella kehittää.

kirjoittaminen vanhaan malliin.

”Ajankäyttöhyöty ei tule lomaketta täytettäessä vaan myöhemmin, eli täyttämiseen käytetty aika näkyy lopputuloksessa. Uudella pohjalla pitäisi tulla nykyistä tasalaatuisempaa jälkeä.”

Lehtovuori toivoo, ettei kaikkea tietoa yritettäisi pusertaa monivalintakysymyksiksi. Vapaat tekstiosiot ovat lääkäreiden näkökulmasta tärkeitä.

”Kaikkein ei voi vastata kyllä tai ei. Jos ohjelman täppäviidakko on liian monimutkainen, lääkäri saattaa eksyä sinne. Liikkeelle kannattaa lähteä mahdollisimman yksinkertaisella versiolla ja kehittää sitä käyttäjäkokemusten perusteella”, Lehtovuori ehdottaa.

Seuraavaksi käytännön testaukseen

Erilaisia lääkärinlausuntoja ja -todistuksia on yhteensä yhdeksän. Niiden sisältö on uudistettu työpajoissa useiden asiantunti-

joiden voimin. Kela on järjestänyt yliopistosairaalapaikkakunnilla katselmoitilaisuuksia, joissa lääkärit ovat voineet kommentoida lomakepohjia. Tilaisuuksiin on osallistunut yhteensä satoja lääkäreitä.

”Kommentteja on tullut paljon, ja lääkärit ovat olleet tyytyväisiä, että kentän mielipidettä kuunnellaan. Lausuntopohjiin on toivottu paljon sellaista automaatiota, joka ei vielä nykytekniikalla ole mahdollista. Toivomukset ovat kuitenkin ehdottomasti jatkokehittelyn arvoinen asia”, Petri Lemtinen kertoo.

Kelan osalta lausuntojen uudistusurakka alkaa olla loppuillaan. Uudet lomakkeet päätyvät ensiksi hyväksyttäväksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koodistopalveluun. Ensi vuonna alkaa lomakkeiden testaus käytännössä potilastietojärjestelmissä, joita Suomessa on useita kymmeniä erilaisia. Testaus vie arviolta reilun vuoden. ■

Lääkärintodistus Kelaan sähköisesti

Lahden terveystieteiden tutkimuskeskuksen päivystysyksikössä on syyskuun puolivälistä lähtien pilotoitu lääkärintodistusten välittämistä Kelaan sähköisesti. Tässä vaiheessa välitetään vain A-lääkärintodistusta eli sairauslomastodistusta lyhyestä työkyvyttömyydestä.

Kun lääkäri tallentaa A-todistuksen Kanta-palvelujen Potilastiedon arkistoon, se voidaan asiakkaan suostumuksella lähettää samalla suoraan Kelaan sairauspäivärahan hakemista varten. Asiakas saa lisäksi tulosteen A-todistuksestaan toimittavaksi työnantajalle.

Päiväraha hakemukseksi riittää, että työnantaja ilmoittaa asiointipalvelussa sairausloma-ajalta maksetun palkan. Jos asiakas ei ole työssä tai ei saa palkkaa sairausajalta, hän täyttää hakemuksen itse.

”Järjestelmä tukee sähköistä asiointia. Aiemmin hakemuksen liitteeksi on pitänyt toimittaa paperinen tai skannattu ver-

sio lääkärintodistuksesta”, huomauttaa suunnittelija **Päivi Haapakoski** Kelan Terveysosastolta.

Säästöt skannauksesta

Kokeilun alussa Kelaan on tullut noin 10 sähköistä A-todistusta päivässä. Teknisesti järjestelmä on toiminut hyvin. Kokeilu kestää vuoden loppuun, ja marraskuussa mukaan liittyy yksiköitä myös Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiristä.

Sähköinen lääkärintodistus voidaan lukea Kelassa automaattisesti. Perinteiset todistukset joudutaan skannaamaan ja indeksoimaan etuuskäsittelyä varten.

”Se on pitkälti käsityötä. Syntyy säästöjä, kun tiedot voidaan lukea automaattisesti”, Haapakoski sanoo.

Lääkärintodistusten sähköinen välittäminen ei ole lakisääteistä. Sen käyttöönotto vaatii päivityksen potilastietojärjestelmiin.

Kohdataan somessa

Kela palvelee asiakkaitaan yhä useammin myös sosiaalisessa mediassa. Syyskuussa kela.fi-sivuilla avattu Kysy Kelasta -kysymyspalsta lisää asiakkaiden toivomaa vuorovaikutteisuutta.

VOINKO PITÄÄ ISYYSVAPAAN osissa? Miten tuloni vaikuttavat opintotukeen? Mihin tukiin olen oikeutettu jäätyäni työttömäksi? Asiakkaat hakevat vastauksia kysymyksiinsä Kelan puhelinpalvelusta ja toimistoista mutta yhä useammin myös verkosta.

Kelan sivut eivät ole verkon ainoa paikka, josta tietoa haetaan.

”Havaitsimme jo viitisen vuotta sitten, että esimerkiksi lapsiperheiden Kela-etuuksiin liittyvää keskustelua käytiin aktiivisesti erilaisilla keskustelupalstoilla”, kertoo Kelan sosiaalisen median kehittämisestä ja koordinoinnista vastaava kehittämisspäälikkö **Minna Latvala**.

Tuoreet äidit ja isät auttavat toisiaan mielellään. Keskustelupalstalla jaettu tieto voi kuitenkin olla vanhentunutta tai virheellistä.

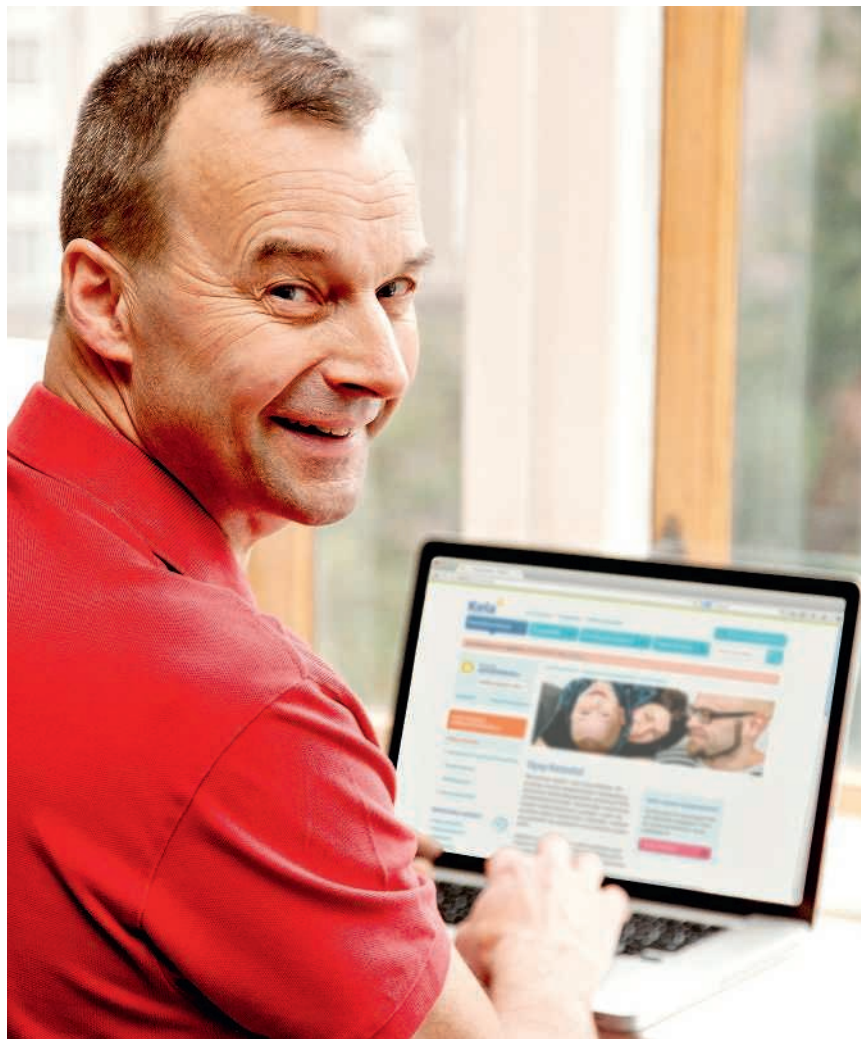
Kysy Kelasta, vastaamme verkossa

Kela.fi-sivuilla avattiin syyskuun lopulla uusi Kysy Kelasta -keskustelupalsta. Se tuo asiakaspalvelun ja vuorovaikutteisuuden entistä näkyvämmiin kela.fi-sivuille.

”Haluaamme tehdä palvelukokemuksesta mahdollisimman kokonaisvaltaisen. Kun asiakas on saanut kysymykseensä vastauksen, hänen on helppo siirtyä asiointipalveluun täyttämään hakemusta”, kertoo kehittämisspäälikkö **Päivi Bergman** Kelan viestinnästä.

Ensi vaiheessa palstalla palvellaan lapsiperheitä ja opiskelijoita, jotka muutenkin asioivat mielellään verkossa. Kelan asiantuntijat vastaavat kysymyksiin palstalla joka arkipäivä.

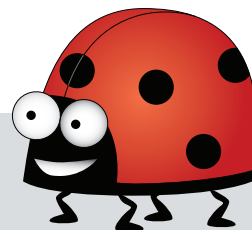
Kysy Kelasta -palvelussa on kiinnitetty erityistä huomiota toimivuuteen. Palsta on käytettävissä joustavasti eri päätelaitteilla, myös älypuhelimella ja tablettitietokoneella.

Asiakas voi rekisteröityä keskustelupalstalle, jolloin hän pystyy helposti seuraamaan aloittamiaan viestiketjuja ja muita itseään kiinnostavia keskusteluja. Kysymyksen voi jättää palstalle myös rekisteröitymättä.

Jo palstaa selaamalla saattaa löytää vastauksen kysymykseensä. Samat asiat askaruttavat usein monia. ■

Pauliina Venäläinen

Kela-Kerttu neuvoo lapsiperheitä

Maaliskuussa 2010 Kela avasi asiantuntijapalstan Suomi24-palveluun, jossa Kela-Kerttu neuvoo lapsiperheitä Kela-asioissa.

”Neljä ja puoli vuotta sitten tämä oli täysin uusi ja innovatiivinen tapa kommunikoida asiakkaiden kanssa”, kehittämisspäälikkö Minna Latvala muistelee.

Vuoden 2013 aikana palstalle kirjoitettiin yli 13 000 viestiä ja kuukausittainen kävijämäärä oli parhaimmillaan lähes 20 000.

”Ajatuksenamme oli palvella asiakkaita siellä, missä he muutenkin ovat. Valinta osoittautui kävijämäärien perusteella oikeaksi ja pätee edelleen.”

Keväällä 2011 Kela-Kerttu avasi myös omat Facebook-sivut, joilla se jakaa vinkkejä ja ajankohtaista tietoa lapsiperheille. Facebook-sivulla on yli 10 000 tykkääjää.

Nyt Kela-Kerttu on siirtynyt myös Kysy Kelasta -keskustelupalstalle.

Kela-Kerttu on palkittu kunniamaininnalla Yhteiskuntaviestintäteko 2011 -kilpailussa sekä kansainvälisen sosiaaliturvajärjestön ISSAn Hyvä käytäntö -kilpailussa 2013.

Katso: www.kela.fi/kysy-kelasta

Kansa luottaa julkiseen hallintoon – ei päätöksentekijöihin

Luottamus välittyy käyttäytymiseen.

LUOTTAMUS ON YHTEISKUNNALLISEN toiminnan kulmakivi. Se edesauttaa sosiaalista ja taloudellista toimintaa ja ennakoitavuutta, vähentää epävarmuuksia ja mahdollistaa esimerkiksi taloudellisten toimijoiden riskinoton. Se on side, jolla yhteiskunnallinen järjestys on ylipäänsä mahdollista.

Luottamus eri muodoissaan on useiden tutkimusten mukaan erityisen vahvaa Pohjoismaissa. Keväällä tarkastetun **Antti Kouvon** väitöskirjan *Luottamuksen lähteet* mukaan luottamus kukoistaa maissa, joissa kansalaiset kokevat julkiset instituutiot oikeudenmukaisina ja reiluinä. Hyvän hallinnon lisäksi pohjoismaalaisten vahvaa luottamusta on selitetty verrattain pienillä tuloeroilla, protestanttisella perinteellä, maiden vauraudella ja etnisellä yhteneväsyydellä.

Luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin kuitenkin vaihtelee sen mukaan, mistä instituutiosta on kyse. Suomalaiset luottavat erityisesti poliisiin, puolustusvoimiin ja Kelaan. Yli 80 prosenttia suomalaisista luottaa näihin instituutioihin paljon tai erittäin paljon. Heikointa luottamus on puolestaan poliittisia instituutioita – eduskuntaa, hallitusta ja puolueita – kohtaan. Vain viidennes suomalaisista luottaa poliittisiin puolueisiin.

Lohdullista poliittisten toimijoiden näkökulmasta on kuitenkin se, että hallinto, jota ohjataan poliittisella päätöksenteolla, saa kansalaisten luottamuksen. Onkin kiinnostavaa, että ihmiset luottavat vähiten juuri niihin instituutioihin, joihin heillä on suurimmat vaikutusmahdollisuudet. Vastaavasti niihin instituutioihin luotetaan, joiden toimintaan ei juuri lainkaan voida suoraan vaikuttaa. Saattaa olla, että niiden toimintaan on vain pakko luottaa.

Kansainvälisissä vertailuissa tulos on pitkälti samankaltainen. Eurooppalaisen hyvinvointikyselyn (*European Social Survey*) mukaan kotimaan poliitikoihin ja parlamenttiin luotetaan kaik-

kein vähiten Etelä- ja Itä-Euroopassa ja eniten Sveitsissä, Alankomaissa sekä Pohjoismaissa.

Pohjoismaissa luotetaan kotimaan parlamenttiin enemmän kuin Euroopan parlamenttiin. Itä-Euroopassa on toisin. Siellä kotimaan päätöksentekoa enemmän luotetaan kansainvälisiin instituutioihin, Yhdistyneisiin kansakuntiin ja Euroopan parlamenttiin. Kaikkein vahvinta luottamus Euroopan parlamenttia ja YK:ta kohtaan on Albaniassa!

Luottamus myös välittyy käyttäytymiseen. Suomalaisen heikkoa äänestysaktiivisuutta ei voida selittää pelkästään vaalipäivän sääolosuhteilla tai sillä, että puolueiden ”viesti ei mennyt perille”.

Engelman syytä tulisi pohtia luottamuksen näkökulmasta. Vaikka heikko luottamus poliittisia instituutioita kohtaan ei olekaan vain suomalainen ilmiö, olisi syytä laajemmin keskustella, mistä tämänkaltainen tulos johtuu maassa, jossa kansanedustuslaitos on toiminut yli 100 vuotta. Millä tavoin luottamusta poliittiseen päätöksentekoon voitaisiin Suomessa parantaa?

Yhtäältä kyse on instituutioiden erilaisuudesta. Julkinen hallinto on luonteeltaan poliittista päätöksentekoa vakaampaa, ja hallinto pysyy vaikka hallitukset vaihtuvat.

Toisaalta kyse on siitä, kuinka oikeudenmukaisina ja reiluinä instituutioiden toiminnan seuraukset koetaan. Poliitiikka on erilaisten intressien kappailua, jolloin veropäätöksissä tai menoleikkauksissa on lähes aina voittajia ja häviäjiä.

Poliittisia päätöksiä toimeenpanevien tahojen, kuten Kelan, veroviranomaisten tai poliisin, säännöt ja toimintatavat koskevat kaikkia tasapuolisesti. Peltipoliisi ottaa valokuvan ylinopeutta ajavasta autosta välittämättä sen merkistä. ■

Mikko Niemelä

Sosiaali- ja terveystalitiikan apulaisprofessori, Tampereen yliopisto
Tutkimusprofessori, Kelan tutkimusosasto

Suomalaisten vähäistä äänestysintoa eivät selitä vaalipäivän sää tai puolueiden heikko viesti.

Kaikki viranomaispalvelut samalta luukulta

Tulevaisuudessa viranomaisasiat voi hoitaa samassa paikassa, kun asiointipisteet kokoavat palvelut yhteen.

JOS KAIKKI MENE suunnitelmien mukaan, vuonna 2020 Suomessa on 144 asiointipistettä ympäri maan. Niissä asiakas voi yhdellä käynnillä hoitaa asioita monen eri viranomaisen kanssa. Tavoitteena on, että asiointipisteiden myötä viranomaispalvelut tulevat lähemmäksi sellaisillakin paikkakunnilla, joissa ei ole enää aikoihin ollut kaikkien toimijoiden palvelupisteitä.

Taustalla on valtiovarainministeriön Asiakaspalvelu 2014 -hanke, jonka tavoitteena on tuoda julkisen hallinnon asiointipalveluja kansalaisten ulottuville yhdenvertaisesti ja kohtuullisen matkan päässä asuinpaikasta. Tällä hetkellä asiointipisteitä kokeillaan Mikkelissä, Oulun Kiimingissä, Paraisilla, Pelkosenniellä ja Saarijärvellä.

Kela on mukana jo kokeiluvaiheessa. Muita viranomaisia, joiden palveluita asiointipisteistä saa, ovat poliisin lupahallinto, Verohallinto, maistraatti, TE-toimisto ja kunnat. Kela on niissä mukana sopimusperusteisesti. Muut viranomaiset ovat sen sijaan lakisääteisesti velvoitettuja toimintaan.

”Asiointipisteistä saa kaikkia Kelan palveluja. Siellä voi jättää hakemuksen tai sen liitteitä vaikkapa asiakaspäätteellä”, kertoo suunnittelupäällikkö **Soili Orre** Kelasta.

Asiointipisteen palveluneuvoja antaa yleisneuvontaa ja tukee asiakasta verkkosoiinnissa. Jos asiakas tarvitsee Kelan tai muun viranomaisen asiantuntijapalvelua, hänet ohjataan etäasiointihuoneeseen. Siellä voi videolaitteiden avulla ottaa suoran yhteyden viranomaisen toimipaikkaan.

Asiakkaan ei tarvitse edes tietää, minkä viranomaisen palvelua hän tarvitsee.

Asiointi kasvokkain jatkuu

Kelan asiointi on viime vuosina siirtynyt yhä enemmän verkkoon. Mobiililaitteiden lisääntyminen on kasvattanut tarvetta ja mahdollisuuksia, ja toisaalta Kela on itsekin panostanut vahvasti verkkopalveluihin.

”Lähes kaikkia Kela-asioita pystyy hoitamaan verkossa, ja tarvittavat liitteetkin pystyy lähettämään sähköisesti. Verkkopalvelut helpottavat asiointia, koska asioita voi hoitaa vuorokauden ympäri”, Orre sanoo.

Kuitenkin Kelalla on myös asiakkaita, jotka eivät käytä verkkoa. Heitä varten on tärkeää säilyttää kasvokkain asioimisen mahdollisuus. Osa asioista on myös nettiä käytävämpää hoitaa virkailijan kanssa, joko ajanvarauksella tai ilman.

”Ajanvarauspalvelu on tarkoitettu erityisesti tilanteisiin, joissa asiakkaan elämäntilanne on muuttunut.”

Kelassa tarkastellaan uusiin palvelupisteisiin osallistumisen laajuutta kokeiluvaiheen kokemusten perusteella. Kokeilupaiikkakunnista esimerkiksi Pelkosenniellä ei entuudestaan ollut Kelan toimistoa, joten asiointipiste tuo Kelan palvelun lähemmäksi asiakasta.

Mukana monta toimijaa

Jo ennen asiointipisteitä on ollut yhteispalvelupisteitä, joissa viranomaiset ovat tarjonneet palvelujaan yhdessä. Uusien asiointipisteiden merkittävin ero yhteispalvelupisteisiin on se, että asiointipisteet ovat lakisääteisiä, kun taas yhteispalvelupisteet ovat perustuneet palveluntuottajien ja kunnan välisiin sopimuksiin. Eri yhteispalvelupisteissä on myös ollut tarjolla erilainen yhdistelmä palveluita, kun taas asiointipisteissä tietyt palveluntuottajat ovat aina lakisääteisesti mukana.

”Asiakas tietää etukäteen, mitä palveluita asiointipisteestä aina vähintään saa”, sanoo ylitarkastaja **Jaana Salmi** hankkeen veturina toimivasta valtiovarainministeriöstä.

Osa yhteispalvelupisteistä muuttuu uudis-

tuksessa asiointipisteiksi. Uusien palvelupisteiden rinnalle voi myös jäädä yhteispalvelupisteitä niille paikkakunnille, joille ei tule asiointipistettä.

”Kaikkein eniten asiakas hyötyy siitä, että palveluntuottajat ovat samassa paikassa. Asiakkaan ei tarvitse oikeastaan itse edes tietää, minkä viranomaisen palvelua hän on menossa hakemaan. Esimerkiksi työttömäksi jäänyt voi samalla käynnillä ilmoittautua työttömäksi TE-toimistossa, hakea asumistukea Kelalta ja saada verokortin Verohallinnolta”, Salmi sanoo. ■

Jaana Tapio

Mikä asiointipiste?

- Julkisen hallinnon yhteinen asiakaspalvelupiste, jossa ovat lakisääteisesti mukana poliisin lupahallinto, Verohallinto, maistraatti, TE-toimisto ja kunnat sekä sopimusperusteisesti myös Kela.
- Perusteilla 144 asiointipistettä ympäri maan.
- Asiointipisteitä koskeva laki menee eduskuntaan vuoden 2015 syksyllä, ja asiointipisteet on tarkoitus perustaa vaiheittain vuoteen 2020 mennessä.

ASIointipiste

Vaikka tuki myönnettäisiin 20 000 uudelle omaishoitajalle, yhteiskunnalle säästyisi edelleen 338 milj. euroa, Kehusmaa sanoo.

Omaishoidon tuki kannattaa taloudellisesti

Vanhusten omaiset säästävät joka vuosi 2,8 miljardia euroa yhteiskunnan rahaa. Tutkija Sari Kehusmaan mielestä omaishoidon tukea pitäisi maksaa nykyistä useammalle.

VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN PAKOTTAA etsimään toimivia keinoja kasvavien sosiaali- ja terveysmenojen hillitsemiseksi. Tämä mielessään Kelan tutkija Sari Kehusmaa ryhtyi selvittämään terveystaloustieteen väitöskirjaansa varten, mitkä tekijät vaikuttavat ikäihmisten palvelujen käyttöön sekä niistä syntyviin kustannuksiin.

Väitöskirjan aineisto kerättiin osana Kelan Ikääntyneiden kuntoutuksen vaikuttavuustutkimusta, IKÄ-hanketta, ja sitä täydennettiin THL:n Hoitoilmoitusrekisterin sekä Kelan etuusrekisterin tiedoilla. Tutki-

muksessa seurattiin heikkokuntoisten vanhuspalvelujen käyttöä.

Perehtyessään aineistoon Kehusmaa huomasi, että iso joukko kotona asuvista heikkokuntoisista vanhuksista ei käyttänyt minkäänlaisia palveluita. Moni vanhus pärjäsikin kotona ilman palveluita, koska sai apua omaisiltaan. Omaishoidon rooli oli niin merkittävä, että siitä tuli keskeinen osa väitöskirjaa.

”Omaishoito korvaa paljon kunnan palveluita. Olen tyytyväinen, että pystyimme tekemään omaishoidon kustannusvaikutuk-

sista tarkkoja laskelmia”, Kehusmaa iloitsee.

Budjettivaikutusten analyysissä ja konkreettisten säästöjen laskemisessa auttoi tarkka tieto yksittäisten ikääntyneiden palvelutarpeesta sekä palvelujen käytöstä. Tutkimus osoitti, että ilman omaisia ikäihmisten hoidon menot olisivat joka vuosi 2,8 miljardia euroa nykyistä suuremmat. Summa on valtava, sillä vuonna 2011 kaikkiin vanhusten palveluihin käytettiin yhteensä 2,2 miljardia euroa.

”Toiset ovat pitäneet tulosta itsestäänselvyytenä, ja toiset taas laskuvirheenä”, tutkija kertoo kahtia jakautuneista kommentteista.

Järjestelmän epäkohdat tulevat kalliiksi

Kehusmaa toteaa, että omaishoidon tukea olisi taloudellisesti perusteltua maksaa nykyistä useammalle, sillä tuen menot ovat vain pieni siivu aikaansaaduista säästöistä. Samaa mieltä oli keväällä 2014 kansallisen omaishoidon kehittämissuunnitelman laatintu työryhmä, jonka jäsen myös Kehusmaa oli.

Omaishoidon tukea saa ainoastaan noin 40 000 suomalaista, vaikka vaativan ja raskean omaishoidon kriteerit täyttää noin 60 000 hoitajaa. Kehusmaa on laskenut, että vaikka tuki myönnettäisiin 20 000 uudelle omaishoitajalle, heidän työnsä säästäisi yhteiskunnan rahaa edelleen 338 miljoonaa euroa. Säästöjä syntyy varsinkin palveluasumisesta ja laitoshoidosta, mutta myös terveydenhuollosta, sillä omaisten hoitamien vanhusten sairaalajaksot ovat selvästi lyhyempiä.

Omaishoidon tukeminen edesauttaisi hoitajaksi ryhtymistä. Ongelmana on kuitenkin, että kunnat tukevat omaishoitoa vaihtelevasti ja eri perustein. Tuen määrärahoja myös alimitoitetaan, eikä tukea ole saatavilla, kun määrärahat on käytetty.

”Kun tukeen ei ole subjektiivista oikeutta, suomalaiset hoitavat hyvin heikkokuntoisiakin omaisia ilman tukea”, Kehusmaa toteaa.

”Kunta toimii nyt vapaamatkustajana. Tukia leikataan ja tuen saajia pudotetaan pois tuen piiristä. Silti nykyiset hoitajat hoitavat omaisensa.”

Pitkällä aikavälillä järjestelmän epäkohdat ja epävarmuus voivat johtaa tutkijan mukaan siihen, että yhä harvempi suomalainen ryhtyy omaishoitajaksi. Tämä kiihdyttäisi palvelumenojen kasvua. ■

Sabina Mäki

LUE LISÄÄ > Sari Kehusmaan terveystaloustieteen väitöskirja ”Hoidon menoja hillitsemässä. Heikkokuntoisten kotona asuvien ikäihmisten palvelujen käyttö, omaishoito ja kuntoutus” tarkastettiin 15.8.2014 Tampereen yliopistossa.

Maahanmuuttajien sosiaaliturvasta perusteellinen tutkimus

Osa maahanmuuttajista saa paljon Kelan etuuksia, koska he ovat pienituloisia.

JOUKO VERHO
erikoistutkija
Kelan tutkimusosasto

JUSSI TERVOLA
tutkija
Kelan tutkimusosasto

HARVA KELAN ETUUKSIIN liittyvä aihe herättää keskustelupalstoilla enemmän intohimoja kuin maahanmuuttajien sosiaaliturva. Tutkimustietoa maahanmuuttajien sosiaaliturvan käytöstä on kuitenkin ollut niukasti saatavissa. Kenties tärkeimpänä syynä tähän on ollut se, että rekisteriaineistoissa ei ole ollut valmiina tietoa siitä, ketkä ovat maahanmuuttajia.

Kelassa on valmistunut tutkimus, jossa on selvitetty yksityiskohtaisesti, miten eri maahanmuuttajaryhmät ovat käyttäneet sosiaaliturvaa ja miten käyttö eroaa kantaväestöstä. Tarkastelussa oli toimeentulon kannalta merkittäviä etuuksia, kuten työttömyysturva, asumisen tuet, opintotuki sekä perhe- ja eläke-etuudet. Tarkastelun ulkopuolelle jäivät sairastamiseen liittyvät Kelan etuudet samoin kuin toimeentulotuki, josta on jo ai-

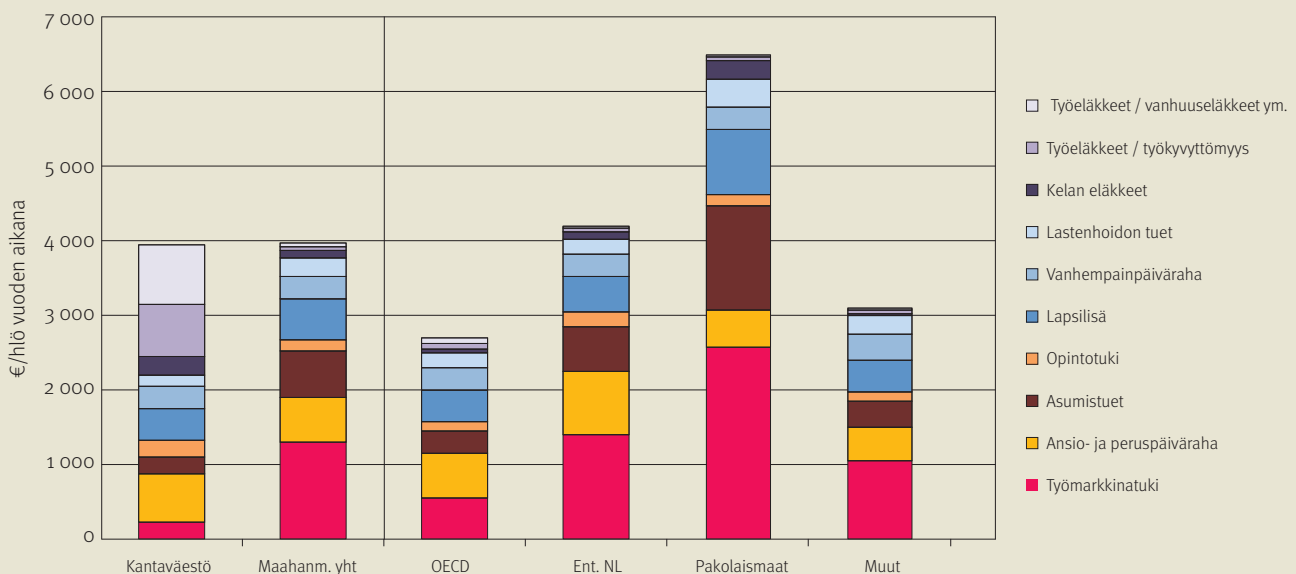
kaisemmin valmistunut tutkimus helsinkiläisten maahanmuuttajien osalta.

Aineistoa monesta lähteestä

Tutkimusta varten muodostettiin kattava tutkimusaineisto yhdistämällä tietoja Kelan etuusrekistereistä sekä muista lähteistä. Maahanmuuttajataustan määrittämisessä hyödynnettiin Väestörekisterikeskuksen tietoja henkilön syntymävaltiosta ja äidinkielestä. Muita keskeisiä tietoja olivat muun muassa henkilön maahanmuuton ajankohta ja muuton syy. Aineisto kattaa koko Suomen väestön etuuksien käytön vuonna 2011.

Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen joukko, joten heidät jaettiin neljään ryhmään: OECD-maista, entisen Neuvostoliiton maista, pakolaismaista ja muis-

TYÖIKÄISTEN KESKIMÄÄRÄISET SOSIAALITURVAETUUDET KANTAVÄESTÖLLE SEKÄ MAAHANMUUTTAJARYHMILLE VUONNA 2011.

ta maista muuttaneisiin. Viro luokiteltiin OECD-maaksi. Pakolaismaiksi luokiteltiin maat, joissa pakolaisuus tai muut humanitaariset perusteet oli kirjattu merkittäviksi muuton syyksi.

Vain 3,6 % väestöstä

Suomessa oli vuonna 2011 noin 190 000 henkilöä, jotka ovat ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Vaikka maahanmuuttajien määrä oli yli kaksinkertaistunut edellisten kymmenen vuoden aikana, heidän väestöosuutensa oli edelleen vain 3,6 %. Maahanmuuttajaryhmistä suurin oli OECD-maista muuttaneet, joita oli noin 66 000 henkilöä. Pienin oli muut maat -ryhmä, johon kuului noin 37 000 henkilöä.

Maahanmuuttajien ikäjakauma on työmarkkinoita ajatellen erittäin suotuisa. Kun kantaväestöstä vain neljäsosa oli 19–39-vuotiaita vuonna 2011, maahanmuuttajista tähän ikäryhmään kuului lähes puolet. Vanhuksia maahanmuuttajissa oli toistaiseksi hyvin vähän.

5 % etuuskien yhteissummasta

Tarkasteltuja sosiaalietuuksia maksettiin 17–64-vuotiaalle maahanmuuttajaväestölle noin viisi prosenttia eli 660 miljoonaa euroa. Etuussumma oli suurin pakolaismaista muuttaneilla, noin 6 500 euroa vuodessa asukasta kohden. Entisen Neuvostoliiton ryhmässä summa oli hieman yli 4 000 euroa asukasta kohden eli vähän kantaväestöstä suurempi. Muut maat -ryhmässä keskimääräinen summa oli pienempi, noin 3 000 euroa. Kantaväestön tasoa nostivat maahanmuuttajiin nähden alle 65-vuotiaiden työeläkkeet, joista työkyvyttömyyseläkkeitä oli noin puolet. Ilman työeläkkeitä kantaväestön summa jäi noin 2 500 euroon, mikä vastaa OECD-maista muuttaneiden tasoa.

Aikaisemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että maahanmuuttajien työllisyys paranee huomattavasti Suomeen muuton jälkeen kymmenen ensimmäisen vuoden aikana. Suomessa maahanmuutto on lisääntynyt vasta hiljattain, minkä vuoksi työmarkkinoille integroituminen on monilla vielä käynnissä. Etuuskien käytössä tämä näkyy siten, että työttömyysetuudet ovat selvästi pienempiä pidempään maassa olleilla. Toisaalta heillä työmarkkinatuki vaihtuu ansiosidonnaiseksi työttömyysturvaksi. Koska maahanmuuttajat tulevat

Suomeen keskimäärin alle 30-vuotiaina ja monet heistä perustavat perheen maahanmuuton jälkeen, lisääntyvät lapsiperheiden etuudet hieman maassaoloajan pidentyessä.

Etuuksissa eroja

Heikon työllisyystilanteensa vuoksi maahanmuuttajat käyttivät työttömyystukia kaksi kertaa yleisemmin kuin kantaväestö. Vähäisen työhistorian vuoksi työmarkkinatuki on maahanmuuttajien merkittävin etuustyyppi. Ryhmittäiset erot ovat kuitenkin hyvin suuret. OECD-maista muutetaan

Maahanmuuttajien
työllisyys paranee
kymmenen
ensimmäisen
vuoden aikana.

tyypillisesti työn vuoksi, ja tästä ryhmästä työttömyysetuuksia sai joka viides. Pakolaismaista muuttaneista taas 46 % sai työttömyysetuuksia. Muut maat -ryhmässä työttömyysetuuksia sai 26 % työikäisistä, ja entisen Neuvostoliiton ryhmässä osuus oli 36 %.

Asumistuet ovat tarveharkintaisia etuuksia, joita maksetaan erityisesti pienituloisille. Pienituloisuuden vuoksi maahanmuuttajat käyttivät asumistukia yli kaksi kertaa enemmän kuin kantaväestö. Maahanmuuttajat saivat pääasiassa yleistä asumistukea, mutta he saivat myös eläkkeensaajan asumistukea enemmän kuin kantaväestö. Yleistä asumistukea saavat maahanmuuttajaperheet ovat kantaväestöstä useammin lapsiperheitä, ja he myös asuvat selvästi ahtaammin.

Opintotukea maahanmuuttajat käyttivät hieman kantaväestöstä vähemmän, ja heidän opintonsa painottuvat kantaväestöstä enemmän toiselle asteelle. Opintotukea saaneet maahanmuuttajat olivat keskimäärin yli kaksi vuotta kantaväestön saajia vanhempia. Tämä voi johtua maahanmuuttoikästä tai kielen opiskelun aiheuttamasta viiveestä.

Myös perhe-etuuksia maahanmuuttajat käyttivät kantaväestöstä enemmän. Kun saajaosuudet suhteutetaan ikärakenteeseen,

erot kantaväestöön ovat kuitenkin pieniä. Esimerkiksi lapsilisän saajilla oli keskimäärin 1,8 lasta molemmissa ryhmissä. Pakolaismaat kuitenkin erottuivat muista ryhmistä siinä, että tässä ryhmässä lapsiluku oli keskimäärin 2,3 ja äitien keski-ikä oli reilun vuoden alempi. Lastenhoidon tukia maahanmuuttajat käyttivät hieman kantaväestöstä useammin.

Eläkkeitä maahanmuuttajat saivat sen sijaan hyvin vähän, mikä johtui ensisijaisesti heidän ikärakenteestaan. Voi pitää jopa hieman yllättävänä, että työikäisissä maahanmuuttajissa oli selvästi kantaväestöstä vähemmän työkyvyttömyyseläkkeen saajia. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa maahanmuuttajat saavat tutkimusten perusteella kantaväestöstä enemmän työkyvyttömyyseläkkeitä. Pakolaismaista muuttaneilla työkyvyttömyyseläkkeiden käyttö oli lähempänä kantaväestön tasoa. Koska pakolaisuus todennäköisesti lisää työkyvyttömyyden riskiä, heidän kohdallaan voi olla kyse työkyvyttömyyseläkkeen alikäytöstä.

Työttömyys selittää

Tulosten perusteella työikäiset maahanmuuttajat käyttivät asukasta kohden noin neljänneksen kantaväestöstä enemmän sosiaalietuuksia, kun vanhuuseläkkeitä ei laskea mukaan. Maahanmuuttajaryhmien väliset erot olivat suuria: pakolaismaista muuttaneet käyttivät eniten etuuksia, kun taas OECD-maista muuttaneiden etuudet asukasta kohden olivat pienempiä.

Maahanmuuttajien suurempi etuukseen käyttö tulkitaan toisinaan virheellisesti niin, että samassa tilanteessa olevalle maahanmuuttajalle maksettaisiin kantaväestön edustajaa suurempia etuuksia. Asumisperusteisten sosiaaliturvalainsäädännön vuoksi etuudet ovat kuitenkin yhtäläiset kaikille Suomessa asuville. Nyt saadut tulokset selittyvät ensisijaisesti maahanmuuttajien heikosta työllisyystilanteesta. ■

Tervola J, Verho J. Maahanmuuttajien sosiaaliturvan käyttö vuonna 2011. Kela, Työpapereita 64. 2014.

Aikaisempi tutkimus toimeentulosta Tervola J, Verho J. Toimeentulotuki ja maahanmuuttajat Helsingissä. Julkaisussa: Ahola E, Hiilamo H, toim. Köyhyyttä Helsingissä. Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010. Helsinki: Kela, Sosiaaliturvan tutkimuksia 127, 2013: 71–88.

Astma ja allergia aiheuttavat vuosittain noin 1,5 miljardin kustannukset

SAIRAANHOIDON KUSTANNUKSET ovat pienentyneet, mutta lääkkeiden myynti on kasvanut lähes neljänneksellä 2000-luvun alusta lukien.

Astma, allerginen nuha, atooppinen ihottuma ja muut allergiset sairaudet ovat kansantauteja, jotka aiheuttavat suuria yhteiskunnallisia kustannuksia. Kelan tutkimusosaston julkaiseman tutkimuksen mukaan allergian ja astman kokonaiskustannukset olivat 1,3–1,6 miljardia euroa vuonna 2011.

Kustannuksia aiheutuu sekä terveyspalvelujen käytöstä (ns. suorat kustannukset) että tuottavuuden menetyksistä työelämässä. Suorien kustannusten osuus oli 319 mil-

joonaa euroa, mikä on vajaat 2 % terveydenhuollon kokonaiskustannuksista. Suorista kustannuksista yli puolet syntyi lääkkehoidosta (180 milj. euroa). Terveydenhuollon avohoidon ja sairaalahoidon kustannuksia puolestaan oli kolmannes (109 milj. euroa). Taudeista astma on merkittävin – sen osuus suorista kustannuksista on 65 %.

Tuottavuuden pienemisestä aiheutuvat kustannukset johtuvat pääosin sairauspoissaoloista, työtönnön heikkenemisestä ja työkyvyttömyyseläkkeelle jäämisestä. Vain joka kymmenes allerginen ja joka neljäs astmaa sairastava on joutunut olemaan poissa töistä allergian tai astman vuoksi. Silti näiden tautien takia ollaan vuosittain poissa töistä noin miljoona päivää. Kaikkiaan epäsuoria kustannuksia kertyy 1–1,3 miljardia vuodessa.

Epäsuorat kustannukset ovat hoitokustannuksiin verrattuna suuria, koska valtaosa allergisten ja astmaatikkojen sairauksista on lieviä ja hoidettavissa lääkkeillä.

Sairaanhoidossa erityisesti hoitopäivien kustannukset ovat pienentyneet, kun kustannuksia verrataan 2000-luvun alkuun. Sairalahoidon tarvetta on vähentänyt mm. astman oirekuvan lieveneminen. Astmaatikkojen määrä on kuitenkin kasvanut, ja siksi lääkkeiden kulutus on lisääntynyt.

Allergia- ja astmalääkkeiden myynti kasvoi lähes neljänneksellä 2000-luvun alusta. Viime vuosina vuosimyynti on vakiintunut 180–190 miljoonan euron tuntumaan. Allergia- ja astmalääkkeiden osuus lääkkeiden kokonaismyynnistä oli 7 % vuonna 2011.

Kustannuksia on selvitetty kansallisen allergiaohjelman (www.allergiaterveys.fi) seurannan tueksi. Ohjelman tavoitteena on vähentää allergioita, lisätä suomalaisten sietokykyä, saada vakavat allergia- ja astmaoireet hoidettua ajoissa sekä yhtenäistää allergian hoitokäytäntöjä.

Julkaisu: Jantunen J. Allergian ja astman kustannukset Suomessa vuonna 2011. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 85, 2014. ISBN 978-951-669-949-6 (nid.), 978-951-669-950-2 (pdf).

SUURIN OSA JULKAISUISTAMME (PDF) ON LUETTAVISSA HELPOSTI MYÖS TABLET-TIETOKONEILLA! WWW.KELA.FI/TUTKIMUS > JULKAISUT

SITAATTI KIRJASTA

”Allergisia ja astmaattikkoja on yhteensä noin kaksi miljoonaa, jolloin satunnaisistakin sairauspoissaoloista tai ajoittain heikentyneestä työkyvystä kertyy suuria tuottavuuden menetyksiä.”

UUSIMMAT TILASTOJULKAISUT

Tilasto Suomen työttömyysturvasta

Tilasto Suomen työttömyysturvasta sisältää tilastoja työttömyyskassojen ja Kelan maksamasta työttömyysturvasta: eri työttömyysturvaetuuksien saajista, maksetuista euromääristä ja korvattujen päivien määristä. Julkaisun tekijät ovat Kela ja Finanssivalvonta.

Kelan tilastollinen vuosikirja

Laajassa julkaisussa on monipuolista tilastotietoa kaikesta Kelan hoitamasta sosiaaliturvasta. Tekstit kertovat etuuksien sisällöstä ja määräytymisperusteista. Kirja ilmestyy sekä verkossa että painettuna.

Kelan lapsiperhe-etuustilasto

Elatustukea sai vuoden 2013 lopussa 101 400 lasta. Määrä on 2 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Elatustukea saaneiden lasten määrä on kasvanut vuosittain koko sen ajan, kun Kela on hoitanut elatustuen toimeenpanoa eli vuodesta 2009. Vuonna 2013 elatustukea sai 9,4 % kaikista 0–17-vuotiaista. Noin puolet lapsista (51 400) sai elatustukea elatusvelvollisen heikentyneen maksukyvyyn vuoksi.

TULOSSA:

Kelan opintoetuustilasto

Julkaisu sisältää tietoa Kelan maksamista opintotuista ja koulumatkatuista sekä Kelan myöntämästä aikuiskoulutustukeen liittyvästä opintolainan valtioneuvostokausesta.

Kelan sairausvakuustilasto

Julkaisu sisältää keskeiset tiedot sairausvakuutuslain perusteella maksetuista sairauspäivärahasta, YEL-sairauspäivärahasta, erityishoitorahasta ja sairaanhoito-korvauksista.

UUSIMMAT TUTKIMUSJULKAISUT

Seppänen-Järvelä R, toim. Kuntoutuksen yhteistoiminta osaksi työn arkea. Arviointitutkimus työhönkuntoutuksen kehittämishankkeen toisesta vaiheesta.

Selosteita 84

Kelan työhönkuntoutuksen toisen vaiheen kehittämishankkeen (TK2) arviointitutkimuksessa tarkastellaan hankkeessa kokeiltavaa kuntoutusmallia. Tutkimus osoittaa, että TK2-mallissa päästiin kuntoutuksen aiempaa parempaan kohdentamiseen ja oikea-aikaisuuteen.

Valtonen H, Kempers J, Karttunen A. Supplementary health insurance in Finland. Consumer preferences and behaviour.

Working papers 65

Suomalaisista lapsiperheistä jo puolella on lasten yksityinen sairauskuluvakuutus. Aikuisista vakuutus on noin joka viidennellä. Työpaperissa selvitettiin vakuutusten hankkimisen sosiodemografiaa, kansalaisten motivaatioita, käyttäytymistä ja vakuutusten vaikutusta

(jatkuu seuraavalla sivulla) >>

terveyspalvelujen käyttöön. Itä-Suomen yliopiston tutkimusta rahoittivat Kela ja Finanssialan keskusliitto.

Tervola J, Verho J. Maahanmuuttajien sosiaaliturvan käyttö vuonna 2011.

Työpapereita 64

Työpaperissa tarkastellaan maahanmuuttajien sosiaaliturvan käyttöä vuonna 2011. Sosiaaliturvan käyttöä vertaillaan kantaväestöön nähden sekä maahanmuuttajaryhmien välillä.

Linnanvirta S. Yksin asuvien kansaneläkeläismiesten taloudellinen ja sosiaalinen turva.

Tutkimuksia 130

Tutkimuksessa kuvataan yksin asuvien, täyttä kansaneläkettä saavien ja epätyöllisten työhistorian tehneiden ikääntyneiden miesten koettua taloudellista ja sosiaalista turvaa. Lisää s. 25.

Haataja A. Ensissynnyttäjät

2000-luvulla. Äitien työmarkkina-aseman muutokset sekä taustatietoa vanhempainvapaiden kohdentumisesta yrityksiin ja yritysjohdon mielipiteistä perhevapaisiin.

Työpapereita 63

Työpaperissa kuvataan vuosina 1999–2009 ensimmäisen lapsen saaneita äitejä ja heidän työmarkkina-asemansa muutoksia. Erityisesti tarkastellaan sitä, miten usein äidit saavat palkallista äitiysvapaata ja mitkä työnantajiin ja äitien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät tekijät tätä selittävät.

TILAUKSET:

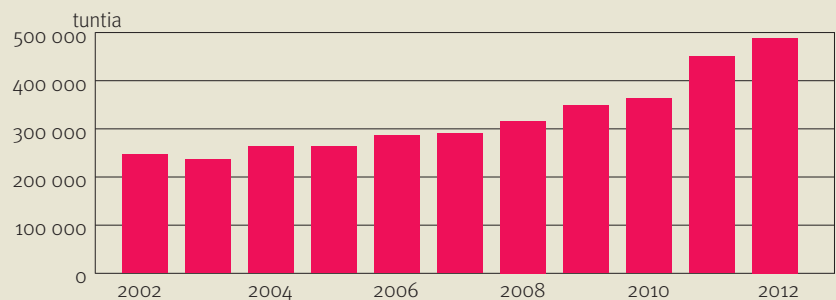
Suurin osa julkaisuista (pdf) on ladattavissa ilmaiseksi internetsivuilta www.kela.fi.

Tutkimusjulkaisut p. 020 634 1947, julkaisut@kela.fi

Tilasto- ja tutkimusjulkaisut p. 020 634 1502, tilastot@kela.fi

Hinnat eivät sisällä lähetykskuluja.

TYÖPAIKKASELVITYKSIIN KÄYTETTY AIKA 2002–2012

Työpaikkaselvitykset kaksinkertaistuivat

TYÖPAIKKASELVITYKSESTÄ on tullut yhä tärkeämpi osa työterveyshuoltoa. Vuonna 2012 työpaikkaselvityksiin käytettiin 490 000 tuntia, mikä oli kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 2002.

Vuoden 2011 alusta tuli voimaan sairausvakuutuslain muutos, joka lisäsi merkittävästi työpaikkaselvitysten määrää. Uudistuksen vaikutuksesta työkyvyn hallinnan, seurannan ja varhaisen tuen toimintakäytännön laatimisesta aiheutuneet kustannukset oikeuttivat 60 prosentin korvaukseen.

Työpaikkaselvitysten kustannukset vuonna 2012 olivat 39,5 miljoonaa euroa, mikä oli 13,9 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Työterveyshuollon korvaamat sairaanhoidon kustannukset kasvoivat samana aikana vain 5,7 %.

Työpaikkaselvitysten avulla tunnistetaan henkilöstön työ- ja toimintakykyyn vaikuttavat tekijät työympäristössä, työyhteisössä ja itse työssä sekä arvioidaan niiden terveydellistä merkitystä. Selvitys on monin

tavoin arvioituna koko työterveyshuolto-toiminnan perusta.

Työpaikkaselvityksiä tekevät useimmiten terveydenhoitajat, jotka käyttävät puolet selvitysten kokonaisajasta. Vuonna 2012 terveydenhoitajat käyttivät työpaikkaselvityksiin 250 000 tuntia. Toiseksi eniten työpaikkaselvityksiä tekivät fysioterapeutit, 127 000 tuntia, ja kolmanneksi eniten lääkärit, 82 000 tuntia.

Palveluntuottajista työpaikkaselvityksiä tekevät useimmiten lääkärikeskukset. Vuonna 2012 ne käyttivät työpaikkaselvityksiin 260 000 tuntia. Terveyskeskukset tekevät työpaikkaselvityksiä selkeästi vähemmän kuin lääkärikeskukset, työnantajien omat työterveysasemat tai työnantajien yhteiset työterveysasemat.

Työpaikoista lähes 90 % teki toimenpidehdotuksia työpaikkaselvitysten perusteella.

Timo Partio

Lue lisää > Kelan työterveyshuoltotilasto 2012

3 ladatuinta tutkimusjulkaisua (8–10/2014)

1. Niemelä M, Saari J, toim.

Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa.

Teemakirja

Terveyteen ja talouteen liittyvät ongelmat kasautuvat yhä useammin samoille henkilöille. Tämä selviää sosiaali- ja terveystieteiden rahoittamasta tutkimuksesta, joka toteutettiin Itä-Suomen yliopiston, Kelan ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Tutkijoiden mukaan erilaisilla sosiaalipoliit-

tisilla toimenpiteillä voidaan kuitenkin merkittävästi vaikuttaa huono-osaisten tilanteeseen.

2. Ahola E, Hiilamo H, toim. Köyhyyttä Helsingissä. Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010.

Tutkimuksia 127

Tutkimuksessa selvitetään toimeentulotuen käyttöä Helsingissä vuosina 2008–2010: ketkä saivat toimeentulotukea, millaisiin menoihin toimeentulotukea tarvittiin ja kuinka pitkäksi aikaa? Lisäksi tarkastellaan syksyllä 2008 alkaneen talouskriisin vaikutuksia toimeentulotuen tarpeeseen.

3. Paltamaa J, Karhula M, Suomela-Markkanen T, Autti-Rämö I (toim.). Hyvän kuntoutuskäytännön perusta. Käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suositukseen vaikeavammaisten kuntoutuksen kehittämishankkeessa.

Teemakirja

Kirjassa kuvataan kolmen diagnoosiryhmän (aivoverenkiertohäiriöt, multipeliskleroosi ja CP-oireyhtymä) avulla Kelan järjestämän vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen nykytilaa, arviointikäytäntöjä ja kehittämistarpeita sekä kuntoutustoimenpiteiden vaikuttavuutta.

”Sairausvakuutusjärjestelmän on kehityttävä yhteiskunnan mukana”, muistuttaa Heikki Niemelä.

Vaikea, välttämätön sairausvakuutus

Sairausvakuutuksen puolen vuosisadan käännteet on nyt koottu kirjaksi.

SAIRAUSVAKUUTUKSEN perusteella maksetuista tulonsiirroista kertyy 50 vuodessa huima summa. Esimerkiksi vuonna 2013 sairausvakuutuksesta korvattiin 4,5 miljardilla eurolla sairaanhoitoa, matkakuluja ja ansionmenetyksiä.

Ei ihme, että vakuutus on alusta asti herättänyt intohimoja, ja puhuttaa edelleen.

Dosentti **Heikki Niemelä** on tutkinut sairausvakuutuksen vaiheita ja koonnut sen kotimaisen historian yksien kansien väliin. Sairausvakuutuksen historia tarjosi myös yllätyksiä.

”Yllättävintä oli ehkä se, miten laajasti sairausvakuus kattaa ihmisen elämänvaiheet vauvasta vanhukseen”, Niemelä pohtii.

Jakolinjat näkyivät pitkään

Sairausvakuutuksen rakentamisessa ovat näkyneet kaikki itsenäisyyden ajan jännitteet ja yhteiskunnan kipukohdat.

Sosialidemokraatit ja ay-liike ajoivat palkansaajien sairausvakuutusta ja maalaisliitto ja maataloustuottajien MTK taas koko kansan eläkevakuutusta. Tätä tukivat myös oikeistopuolueet ja Suomen Työntantajain Keskusliitto. 1920-luvulla lain

voimaantulo kompastui näihin linjaeroihin.

”Suomi oli tuolloin kansallinen maatalousyhteiskunta, jonka talouspolitiikka noudatti vapaata yritteliäisyyttä ja oma-toimisuutta korostavaa liberalismia. Maata yritettiin rakentaa talonpoikaisen vision perusteella, ja itsenäistä pienviljelijää pidettiin jonkinlaisena ihanteena. Lisäksi Suomi oli sisällissodan perintönä poliittisesti ja yhteiskunnallisesti kahtia jakautunut”, Niemelä muistuttaa.

Yleistä sairausvakuutusta ajettiin kuitenkin sitkeästi, ja vuonna 1963 se saatiin läpi.

”1960-luvun alussa paineet puolueita ja työmarkkinajärjestöjä kohtaan olivat kasvaneet niin suuriksi, että uudistus oli vihdoin toteutettava.”

Kompromissista toiseen

Kysymys ansioturvasta ja vähimmäisturvasta on ollut ajankohtainen sairausvakuutuksen alusta asti. Aihe on aikojen saatossa jakanut rajusti poliittisia puolueita myös sisäisesti.

Vuoden 1982 päivärahaudistuksessa palattiin sairausvakuutuksen alkuperäiseen tarkoitukseen, tulonmenetyksen korvaamiseen.

”Ansainta-ajattelu palasi päivärahajärjes-

telmään, ja sairausvakuutuksen vakuutusperiaate vahvistui. Samalla päiväraha saatiin ensisijaiseksi työeläkkeisiin nähden. Jollei päivärahaudistusta olisi toteutettu, SAK ja STK olisivat saattaneet toteuttaa sairausvakuutuksen rinnalle työmarkkinavakuutuksen”, Niemelä pohtii.

Sairausvakuutusjärjestelmä rakennettiin aluksi lähinnä teollisuusyhteiskunnan tarpeita varten. Siihen aikaan työntekijät saattoivat luottaa pitkiin työsuhteisiin.

”Yhteiskunta on muuttunut teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi, jolle ovat ominaisia lyhyet ja epävakaita työsuhteet. Sairausvakuutusjärjestelmää kehitettäessä on otettava huomioon, että vakuutuksen kattavuus ja sen etuudet ovat riittäviä”, Niemelä toteaa. ■

Johanna Koskinen

Julkaisu: Niemelä H. Yhteisvastausta ja valinnanvapautta. Sairausvakuutus 50 vuotta. Helsinki: Kela, 2014. ISBN 978-951-669-943-4 (nid.), ISBN 978-951-669-944-1(pdf). Hinta: 25 euroa.

Tilaukset: julkaisut@kela.fi

Stadsfullmäktige i Joensuu:
Päivi Ikonen, Sampo
Jääskeläinen, Leo Leino,
Marko Haakana, Paula
Puhakka och Maarita
Mannelin.

Vårdreformen siktar på flexibla bastjänster

På tröskeln till riksdagsvalet bad *Sosiaalivakuutus* en del kommunala beslutsfattare i Joensuu om deras syn på den framtida sociala tryggheten.

Levnadsbanans ytterändor sysselsätter tankarna hos ledamöterna av stadsfullmäktige i Joensuu, som anser att det är enormt viktigt att bära omsorg om barnen och åldringarna.

”Vi borde inte spara inom småbarnspedagogiken eller utbildningen. Det vore trevligt att någon gång få uppleva något annat än att vi klarar den lagstadgade ribban, säger SDP-ledamoten, specialklasslärare **Leo Leino**.

”Vi behöver mer preventiva tjänster för att kunna stöda barnfamiljerna och förebygga marginalisering. Det borde erbjudas mer vägledning vid övergångsfaserna i utbildningen och arbetslivet”, menar **Maarita Mannelin**, ersättare från Samlingspartiet.

Seniortjänsternas framtid bekymrar beslutsfattarna i landskapet, där avstånden är långa, befolkningen blir allt äldre och närtjänsterna har skurits ner.

”Slutenvårdsplatserna för äldre borde minskas och serviceboendet med heldygnsoomsorg vidareutvecklas. Närstående vården måste garanteras tillräckligt stöd, eftersom den är ett förmånligare alternativ

än slutenvård för kommunerna”, påpekar Centerledamoten, avdelningsskötare **Paula Puhakka**.

Framtiden är inget man kan spara in på

Sampsa Jääskeläinen, ledamot för Sannfinländarna, efterlyser mer förebyggande sociala tjänster för barn och unga och mer pengar för exempelvis skolhälsovården.

Marko Haakana, ledamot för Vänsterpartiet, påpekar att förebyggande arbete lyckas endast genom långsiktiga insatser.

”Min förhoppning är att man skulle tänka längre än bara en budget- eller planeringsperiod i sänder. Ofta går det så att det som vi sparar i mynt i dag betalar vi tillbaka i sedlar i morgon”, säger Haakana.

Fullmäktigeledamöterna anser att det är viktigt att stöda gemenskapen för att förebygga marginalisering. Stadsfullmäktigeledamot Haakana arbetar som verksamhetsledare för föreningen Soroppi, som driver verksamheten i samhällshuset Kansalaistalo.

”Barometerundersökningarna om de sociala förhållandena visar att ojämlikheten

i välfärd och hälsa har ökat. I europeisk jämförelse är dessutom klientavgifterna inom den finländska vården och omsorgen höga, vilket befäster ojämlikheten”, säger Haakana.

Haakana anser att den offentliga sektorn borde ansvara för tjänsterna och produktionen av dessa. Organisationerna har i uppgift att erbjuda exempelvis kamratstöd.

Samlingspartisten Maarita Mannelin bedömer för sin del att organisationernas och de privata företagens roll som serviceproducenter kommer att öka.

Den kokheta vårdreformen

Norra Karelen går i täten för beredningen av vårdreformen, som är avsedd att träda i kraft i början av 2017. I lagförslaget delas Finland in i fem social- och hälsovårdsområden som ska svara för att ordna de lagstadgade tjänsterna. Norra Karelen ska ingå i Östra och Mellersta Finlands social- och hälsovårdsområde.

Enligt lagförslaget ska kommunerna eller samkommunerna producera social-, primär- och specialistvårdstjänsterna som en

helhet. Kommunerna i Norra Karelen började i samråd planera en regional produktionsmodell i våras.

”Kommunerna och deras behov är mycket olika. Demokratiskt sett är det inte alldeles enkelt att administrera ett stort social- och hälsovårdsområde, eftersom det är svårt att få representanter till de beslutande organen”, bedömer Päivi Ikonen, leddamot för de gröna.

Många är bekymrade över hur närtjänsterna ska tryggas.

”Vi behöver också tjänster på hjul”, säger Sampsa Jääskeläinen (sannf). Ambulerande hälsovårdsmottagningar kan vara framtidens melodi också annanstans än i Norra Karelen.

Enkelhet är till fördel

Fullmäktigeledamöterna anser att de sociala förmånerna och tjänsterna borde förenklas och rationaliseras.

”Det vore skäl att utreda hur åtminstone grundtryggheten kunde befrias från paragrafdjungeln för att sporra till att ta emot också kortare anställningar”, säger Maariita Mannelin (saml).

”Om vård- och servicekedjorna sköttes som helheter skulle det sannolikt minska köerna, de onödiga vårddagarna och antalet personer som missgynnas”, konstaterar Paula Puhakka (c).

Vänsterförbundets Marko Haakana vill skärpa beskattningen av höginkomsttagare och hoppas på att även kapitalinkomster skulle beskattas progressivt. Centerns Paula Puhakka föreslår att statsandelarna höjs.

”Sannolikt behöver vi allt mer behovsprövning framöver”, misstänker de gröna Päivi Ikonen. ■

Laura Kosonen

ÖVERSÄTTNING KURT KAVANDER

Detta poängterar fullmäktigeledamöterna i Joensuu:

- Det behövs mer förebyggande arbete inom vården och omsorgen.
- Det gäller att värna om närtjänsterna i hela landskapet. Ambulerande tjänster måste utvecklas.
- Snårskogen med stödparagrafer måste gallras.
- Tjänsteproduktionen liksom företagets och organisationernas roll delar åsikterna.

Ordning på vårdreformen på en gång

Liisa Hyssälä och Pentti Itkonen påpekar att inte bara strukturerna utan också verksamhetsinnehållet måste ses över.

FPA:S GENERALDIREKTÖR Liisa Hyssälä är både entusiastisk och betänksam. Förslaget till lag om ordnande av social- och hälsovården utgör ett välkommet startskott, och modellen med fem social- och hälsovårdsområden är en bra utgångspunkt.

”Jag befärdar dock att servicelöftet inte kan uppfyllas utan privata vårdgivare som samarbetspartner i en eller annan form”, resonerar Hyssälä.

De vårdgivare som vill delta bör förbinda sig till maximipriser, enhetlig vårdpraxis och kvalitetskriterier.

”Vi kommer att behöva exempelvis privata ögonläkar-, gynekolog- och tandläkartjänster också i fortsättningen. Hittills har anlitandet av dessa tjänster sventionerats via sjukförsäkringen”, påpekar Hyssälä.

”Vårdområdena kunde fatta beslut om utbetalning av ett tillägg som tryggar invånarna en skäligen ersättningsnivå.”

Reformen betjänar kunderna

Strukturreformen ger en möjlighet att utveckla vård- och omsorgstjänsterna mer helhetsinriktat än tidigare.

Fungerande tjänster förutsätter inte bara tillräckligt stora områden utan också nytänkande och nya initiativ: välfärdsstationer, ambulerande tjänster och i synnerhet e-tjänster.

”Inom hälsovården är vår tankevärld alltså jämt otroligt vårdgivarcentrerad. De enda kontaktmöjligheterna är att köa i telefon eller att söka upp jouten med huvudet un-

der armen”, tillspetsar Pentti Itkonen, verkställande direktör för Södra Karelen social- och hälsovårdsdistrikt.

FPA anser att reformens viktigaste syfte är att garantera tillgången på högklassiga närtjänster, tygla kostnadsökningen och ge kunderna valfrihet inom primärvårdstjänsterna.

Det egentliga arbetet kvarstår

De stora vårdområdena förväntas kunna svara på behovet av e-tjänster bättre än enskilda kommuner och sjukvårdsdistrikt. FPA har intresse och är redo att ansvara för en nationell IKT-arkitektur. FPA har redan spelat en betydande roll i uppbyggnaden av det elektroniska hälsoarkivet och patientdataarkivet.

”Vi måste kunna säkerställa tillgången till aktuella kunddata för att undvika överlappande undersökningar och datainsamlingar”, förklarar Hyssälä.

”Vi förfogar över en färdig riksomfattande organisation. Dessutom har vi redan investerat stora skattemedel i de elektroniska systemen”, sammanfattar hon.

Pentti Itkonen påpekar att den integritetskyddande lagstiftningen inte borde få hindra en utveckling av bättre tjänster. Vårdområdena bör få veta hur pengarna rör sig. De borde också få tillgång till skatte- och arbetskraftsförvaltningens uppgifter, åtminstone i ledningsarbetet. ■

Hanna Moilanen

ÖVERSÄTTNING KURT KAVANDER

Omläggning av finansieringen

FPA utvecklar för närvarande en samfinansierad försäkringsmodell.

FPA:s modell innebär att sjukvårdsförsäkringen framöver ska finansieras av vårdområdena och de försäkrade. Sjukvårdsförsäkringens nuvarande statsandel på cirka en miljard euro ska överföras direkt på vårdområdena.

Finansieringsandelen ska fastställas enligt beloppet på de sjukförsäkringsersättningar som invånarna i ett vårdområde har fått. Samtidigt ska ansvaret för exempelvis utbetalningen av rese- och läkemedelsersättningar överföras på områdena.

”På så sätt kan finansieringen beaktas som en helhet och grundlösa incitament för att överföra kostnader från en sektor till en annan undanröjas”, förklarar generaldirektör Liisa Hyssälä.

Härligt att vara sig själv – och lite annat om politiken

Om förhållandet mellan vallöften och verklighet

Skönt att få vara sig själv igen och kunna stoppa in de här lumporna i skåpet för de kommande fyra åren, löd texten, fritt översatt, till en skämtteckning som Helsingin Sanomat publicerade 14.2.1962. Teckningen var gjord av Kari Suomalainen. På bilden håller partierna på att klä av sig sina ängladräkter, och då framträder en hjälmförsedd präst från samlingspartiet, en bonde från agrarförbundet, en mager knegare från socialdemokraterna, en proletär från folkdemokraterna och en mustaschpydd gubbe från svenska folkpartiet.

Kari drev med det upplösningsval som ordnades i början av februari efter notkrisen. Han hade en cynisk inställning till hur de vallöften som getts i samband med valet skulle hålla. Eller var han kanske bara realist? Och har det i väsentlig grad blivit annorlunda under de drygt 40 år som gått sedan dess?

Gåvor i samband med val

I valtider talar partierna i sina valprogram för sjukskötarnas sak, då motarbetas tvångsförhöjning av pensionsåldern, förbättras grundtryggheten, förs de fattigas talan, satsas på utbildning och då utlovas arbete och utkomst och en bättre morgondag för alla. Att valet står för dörren leder inte endast till att politikerna blir mera talföra och att de lovar mera.

Att det snart är val syns också i budgetpolitiken. I samband med val delas olika slag av gåvor ut, och det syns i form av ökade utgifter. Det är knappast en tillfällighet att garantipensionen trädde i kraft precis under valet i mars 2011.

Icke-infriade löften

I Finlands politiska system har regeringarna bestått av koalitionsregeringar med bred bas. En specialitet har dessutom varit regeringskoalitioner över blockgränserna. I andra länder har kombinationer som liknar regnbågsregeringar sällan sett dagens ljus.

Det är självklart att det i breda koalitioner krävs många svåra kompromisser innan de egna önskingarna och vallöftena skrivs in i regeringsprogrammet och innan programmet omsätts i verkligheten. Ju fler färger i regeringen, desto svårare är det att fatta beslut. Valdeklarationerna är riktgivande viljeförklaringar och hör närmast till kategorin önskedrömmar.

De som röstar väntar sig i alla fall att löftena ska uppfyllas. När det inte verkar gå så blir man besviken på politiken och på politikerna. Enligt en europeisk socialundersökning är förtroendet för riksdagen och politikerna lägre i Finland än i de övriga nordiska länderna. Däremot är tron på lag och ordning grundmurad hos oss.

I vårt land litar knappt 20 procent helt på riksdagen och knappt 10 procent på de politiska partierna. Däremot anser drygt 70 procent att politiken är synnerligen pålitlig. Som Mikko Niemelä också konstaterar i sin kolumn på sidan 31: folk litar på förvaltningen, men inte på beslutsfattarna.

Tajmning av tråkiga beslut

Politik är en cyklisk företeelse. Löften och gåvor ges före valet, och de tråkiga besluten måste fattas under de år som följer strax efteråt. Ju mer valet närmar sig, desto svårare är det att få tråkiga frågor att gå igenom. I ett system med koalitionsregering finns det alltid en risk att någon i gänget inte står fast. Och det har vi exempel på.

Visst får man politiskt understöd också för svåra beslut, om besluten bedöms vara rättvisa. För tråkiga beslut gäller ändå ofta det gamla talesättet om att politikerna nog vet vad som måste göras, men de vet inte hur de ska bli omvalda. Kari Suomalainen avbildade den enklaste metoden. ■

Olli Kangas
Forskningsdirektör, Fpa

*I valtider talar partierna
för de fattiga och lovar
en bättre morgondag.*

Suurpommitukset ja matalan torpan balladi

Ensimmäiset muistoni liittyvät Helsingin suurpommituksiin talvella 1944. Asuimme pienessä yksiosässä Viidennellä linjalla. Isäni (sittemmin Kelan pitkäaikainen apulaisylilääkäri) oli lomalla, ja pommitusten alettua 6. helmikuuta illalla hän syöksyi minä ja pikkuveljeni kainalossaan Porthaninkadun toisella puolella olevaan pommisuojaan.

Tuo parin korttelin matka palasi kauan painajaisiini. En koskaan saa mielestäni hälytyssireenien ujellusta, ilmatorjuntatykkien ääniä ja valonheittäjien keiloja pimeällä taivaalla.

Pommisuojaan sen sijaan muistan turvallisena paikkana. Vanhempani ovat kertoneet, että olin

laukaissut ahdistuneen tunnelman laulamalla alusta loppuun vanhan balladin matalan torpan tytöstä. Itse laulamisesta minulla on vain hämärä kuva, mutta yhden säkeistön muistan vieläkin:

*Kun aseman kello löi kolme kertaa
silloin se juna lähti
Ja silloin se hulivili hummeripoika
sen torpan tytön jätti.*

Jussi Huttunen
professori

Seuraa Kelaä sosiaalisessa mediassa Löydät meidät monista eri kanavista

Facebook

lapsiperheille ja opiskelijoille
www.facebook.com/kelakerttu
www.facebook.com/opintotuki

Kysy Kelasta-palsta

Kela-Kerttu neuvoo asiakkaita lapsiperheiden etuuksissa ja opintotuen keskustelupalstalla opastavat Kelan opintotukiasiantuntijat
www.kela.fi/kysy-kelasta

Twitter

@Kelan_uutiset kertoo tuoreet uutiset Kelasta
@Kelantutkimus painottuu sosiaaliturvan tutkimustietoon
@Kelantilastot kertoo ajankohtaisen tilastotiedon sosiaaliturvan alalta
@Kelankuntoutus viestii uusimmat kuntoutuusuutiset

Youtube

www.youtube.com/user/Kelakanava/

Slideshare

www.slideshare.net/kela-fpa
www.slideshare.net/kelantutkimus

LinkedIn

työpaikkoja ja Kela-kuulumisia rekrytoinnin näkökulmasta
www.linkedin.com/kela

Blogit

www.kela.fi/tutkimusblogi